

Seri Pengayaan

Tim Pakem Maddhu

Aghuna'aghi Kurikulum 2013
Edisi Revisi 2017

Pendamping Buku Teks
Pangajhârân
Bhâsa Madhurâ

5

Pendamping Buku Teks

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ 5

Ka'angghuy Morèd SD/MI Kellas V

Penyusun:

A. Hamzah Fansuri Basar, M.Pd.
Dr. Abdul Gani, M.Pd.
Moh Hafid Effendy, M.Pd.
A. Sulaiman Sadik
H. Sastro

Penyunting:

H. M. Dradjid, BA
Drs. H. Muakmam
Rasti Setya A.

Desain Isi:

Iman Rohman

Ilustrator:

Tim Yudhistira

Desain Sampul:

M. Nurhadi

Cetakan Pertama:

Agustus 2018

ISBN:

978-602-445-459-3

Perpustakaan Nasional

Katalog Dalam Terbitan (KDT)

Tata letak buku ini menggunakan Adobe
Indesign CS3 dan Adobe Photoshop CS3. Font
isi menggunakan Tahoma, Verdana.

Daftar Isi

Pangajhârân 1

Bermain dengan Benda-
Benda di Sekitarku – 1

Pangajhârân 2

Peristiwa dalam
Kehidupan – 11

Pangajhârân 3

Kerukunan dalam
Bermasyarakat – 21

Pangajhârân 4

Bangga sebagai Bangsa
Indonesia – 31

Pangajhârân 5

Ekosistem – 41

Pangajhârân 6

Organ Tubuh Manusia dan
Hewan – 51

Pangajhârân 7

Sejarah Peradaban
Indonesia – 61

Pangajhârân 8

Akrab dengan
Lingkungan – 73

Bermain dengan Benda-Benda di Sekitarku

Kompetensi Dasar

- 3.1 Mengetahui, memahami, dan mengidentifikasi teks narasi atau deskripsi
- 4.1 Membaca teks narasi atau deskripsi dengan teknik membaca yang benar.

Rènkessan

Teks Narasi

Sè èmaksod sareng teks èngghi panèka karangan sè mornè, aslè, tollèn otabâ sokkla. Èssèna teks acem-macem, akadhi bhâr-kabhâr otabâ carèta. Manabi *teks narasi* sè èmaksod èngghi panèka teks sè abhujud ghâncaran (*prosa*). Dhinèng èssèna *teks narasi* bisa:

1. Aghândhu' carèta bhâb sajârâ,
2. Kabâḍâ'ân neng kaḍi'ân rên-sa'arèn.

Teks narasi bâḍâ ḍha-tanḍhâna. Dhâddhi sampèyan ta' rèpot nyarè macemma *teks narasi*, amarghâ ampon onèng rè-cèrèna/ḍhâ-tanḍhâna *teks narasi*. Oladhi tor èmodhi rè-cèrèna *teks narasi*:

1. Neng *teks narasi* bâḍâna sèttong têngka/kalakowan,
2. Bâḍâ bherta otabâ kadhâddhiyân sè aorot tor tartèb,
3. Sè ngangghit aghândhu' ngen-angen sè tanto,
4. Bâḍâ nyamana "tokoh" neng carèta ghâpanèka,
5. Bhâsa sè èyangghuy neng carèta ghâpanèka bhâsa sè lumbrâ èyangghuy rèsaarèna.

Narasi aghândhu' bâgiyân-bâgiyân sè nyoson tor majhângkep *teks narasi* kasebbhut. Dhinèng bâgiyân-bâgiyân ghâpanèka bâḍâ sè katèngal tor bâḍâ jhughân sè ta' katèngal.

Bâgiyân sèkatèngal panèka sè abujud kompolan ca'-oca' sareng okara neng èsèttong ghâris anyar (alenia). Dhinèng sè ta' katèngal ka'dinto aropa'aghi pokeddhâ pangghâliyân (*tema*) èdâlem *teks narasi* kasebbhut. Biyasana aghândhu "bâburughân beccè".

Okara èdâlem *teks narasi* ka'dinto èngghi panèka kompolanna ca'-oca' sè aghândhu' maksod sè tanto. Dhinèng alenia èngghi ka'dinto kompolanna okara èdâlem *teks narasi* sè jhughân aghândhu' maksod tor èpokettaghi dâlem sèttong ghâlimpo' bhâris.

Tema èngghi panèka pokeddhâ pangghâliyân sè bisa ètèngalè dâri kompolanna pan-saponapan alenia èdâlem *teks narasi*. Mèlana, *tema* ka'dinto sè dhâddhi dhâsarra jhâjhârbâ'ân alenia. Èdâlem jhâjhârbâ'ân alenia ghâpanèka "bâburughân beccè" èpadâpa' ghân sakonè' sereng sè ngangghit *teks narasi* dâ' ka sè maos.

Salaèna *teks narasi* bâdâ jhughân *teks* sè laèn. *Teks* ka'dinto èngghi panèka bisa aropa kadhi:

1. *Teks deskripsi*, èngghi panèka *teks* sè aghâmbhâraghi otabâ ajhârbâ'aghi sèttong kabâdâ'an odî'na manossa, bisa jhughân bhârâng matè, sopajâ orèng sè maos bisa arassa'aghi tor ngalampa'aghi dhibi' akadhi sè ècarèta'aghi è dâlem *teks*. *Teks deskripsi* aghândhu' tojjhuwân kaangghuy mađâpa' sen-pessen (*informasi*) kalabân rontot tor jhârna'.
2. *Teks prosedur*, èngghi panèka *teks* sè èssèna akadhi pètodhu-pètodhu tor cara-cara mènangka pandhuman (*prosedur*) kaangghuy alampa'aghi sèttong lalampa'an otabâ carana abây-ghâbây pan-saponapan bhârâng.
3. *Teks diskusi*, èngghi panèka *teks* sè ajhârbâ'aghi sèttong kadhâddhiyân kalabân djuwâ' pamangghi sè bhidhâ kalabân aghuna'aghi akkal otabâ pèkkèran sè saè.
4. *Teks argumentasi*, èngghi panèka *teks* sè èssèna pamangghi dâri sè ngangghit mongghu sèttong kabâdâ'ân sopajâ bisa abuktèyaghi kabâdâ'ân sè saongghuna dâ' ka sè maos.
5. *Teks persuasi*, èngghi panèka *teks* sè ngajhâk para maos sopajâ atoro' dâ' pamangghina sè ngangghit.
6. *Teks laporan*, èngghi panèka *teks* sè èssèna akadhi bhâr-kabhâr otabâ kabâdâ'ân maghut dâ' sèttong data sè ampon kadhâddhiyân tor kalampan.
7. *Teks eksposisi*, èngghi panèka *teks* sè abujud ghâncaran sè ajhârbâ'aghi sèttong kadhâddhiyân kalabân rèngkes, rontot tor jhârna'. *Teks eksposisi* asèpat maso' akkal (*ilmiah*) bânne *fiksi*. Aghândhu' bâgiyân-bâgiyân akadhi pamangghi (*thesis*), lantaran (*argumentasi*), tor panegghes.

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

Soal kapèng 1-8, maghut dâ' teks narasiè bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

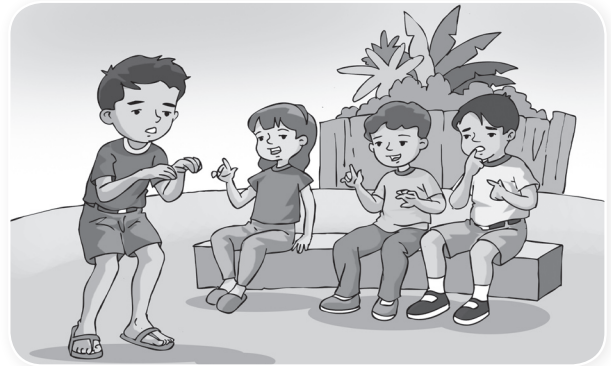
Tanèyan Lanjhâng

Compo'na Reza aḍḍhep ka lao'. È aḍâ'na compo'na bâḍâ tanèyanna. Tanèyanna lanjhâng tor lèbâr. Ca-kancana Reza akadhi Arya, Alfi, Naila, sareng Alif segghut amaèn è tanèyanna Reza.

Manabi tèra' bulân, tanèyanna Reza èkennengngè na'-kana' amaèn. Na'-kana' lakè'na amaèn slodor otabâ rem-erremman. Na'-kana' binè'na amaèn lar-kolarjhâng otabâ cong-koncong koncè.

Saamponna tobuk sè amaèn, sadhâjâ lajhu amaèn bhâk-tebbhâghân. Sadhâjâ paḍâ pèrak amarghâ taḍâ' sè atokaran.

Saamponna paḍâ lessu, sadhâjâ palèman ka compo'na bâng-sèbâng. Sapanèka lakona ca-kancana Reza bhân-sabbhân malem Ahad otabâ manabi notobhân.

Manabi sakola'an maso', sanaos bulân pornama ca-kancana Reza paḍâ jhâr-ajhârân è compo'na bâng-sèbâng. Rèng-orèng seppona ca-kanca paḍâ aḍhâbu, manabi amaèn kodhu jhujhur ta' kèngèng atokaran. Sadhâjâ ca-kanca paḍâ ngèstowaghi ḍhâbuna orèng seppo.

(Angghidhân H. M. Dradjid)

1. Sè èmaksod tanèyan lanjhâng, èngghi panèka tanèyan sè ....
  - a. loros ta' lu'-bilu'
  - b. bâḍâ e aḍâ'na bengko
  - c. lanjhâng, lèbâr tor legghâ
  - d. lanjhâng tapè ta' loros
2. Compo'na Reza aḍḍhep dâ' ....
  - a. bârâ' lao'
  - b. tèmor lao'
  - c. bârâ' ḍâjâ
  - d. lao'

3. Ca-kancana Reza èngghi panèka ....
- na'-kana' lakè' bisaos
  - na'-kana' lakè' sareng binè'
  - sadhâjâ na'-kana'
  - Arya, Alfi, Naila sareng Alif
4. Tanèyanna compo'na Reza rammè è bâkto ....
- lem-malem
  - yang-sèyang
  - tèra' bulân
  - petteng bulân
5. na'-kana' lakè'na amaèn ....
- slodor, bhisèk bân bèkklen
  - rem-èrremman bân ðhâko
  - lar-kolarjhâng bân bâng-tabângan
  - slodor bân rem-èrremman
6. Saamponna tobuk sè amaèn, lajhu amaèn ....
- bhâk-tebbhâghân
  - eccu
  - rem-èrremman
  - slodor
7. Sadhâjâ na'-kana' paḍâ pèrak amarghâ ....
- ambu lessu
  - ta' atokaran
  - bhâk-tebbhâghân
  - adhungngèng
8. Saamponna na'-kana' paḍâ lessu, lajhu ....
- paḍâ ju'-toju'
  - paḍâ mole
  - aḍhâ-kandhâ
  - adhungngèng
9. Laèn oca'na *compo'*, èngghi panèka ....
- bengko
  - langghâr
  - toghur
  - teppas
10. Laèn oca'na *segghut*, èngghi panèka ....
- ampo
  - lomrah
  - rangrang
  - jârâng
11. Sadhâjâ, laèn oca'na ....
- kabbhi
  - samowa
  - bânnya'
  - possa'
12. Bâgiyân *teks narasi sèta'* katèngal abujud ....
- alenia
  - bhâris
  - tema
  - okara
13. Bâgiyân teks narasi sè abujud kompolan ca'-oca' sareng okara neng è sèttong ghâris anyar èsebbhut ....
- alenia
  - bhâris
  - teks
  - okara
14. Kompolanna ca'-oca' sè aghânḍhu' maksod sè tanto ḍâlem *teks narasi* èsebbhut ....
- tema
  - okara
  - alenia
  - bharis
15. Pokeddhâ pangghâliyân sè bisa ètèngal ḍâri kompolanna pan-saponapan alenia èsebbhut ....
- okara
  - bharis
  - tema
  - teks

16. Teks sè èssèna akadhi pètodhu-pètodhu tor cara-cara mènangka pandhuman kaangghuy alampa'aghi sèttong lalampa'an otabâ carana abây-ghâbây, èngghi panèka èsambhât ....
- teks narasi*
  - teks prosedur*
  - teks deskripsi*
  - teks laporan*
17. Teks sè èssèna ajhârbâ'aghi sèttong pamangghi dâri sè ngangghit, èngghi panèka èsambhât *teks* ....
- diskusi*
  - persuasi*
  - deskripsi*
  - argumentasi*
18. Teks sè ngajhâk para maos sopajâ atoro' dâ' pamangghina sè ngangghit, èngghi panèka teks ....
- persuasi*
  - diskusi*
  - prosedur*
  - argumentasi*
19. Teks sè ajhârbâ'aghi sèttong kadhâddhiyân kalabân ðuwâ' pamangghi sè bhidhâ kalabân aghuna'aghi akkal, èngghi panèka sè èsambhât teks ....
- diskusi*
  - persuasi*
  - argumentasi*
  - deskripsi*
20. Teks èngghi panèka ....
- karangan sè mornè, aslè, tollèn otabâ sokkla
  - karangan sè maghut dâ' conto
  - karangan sè ta' mornè
  - karangan sè palèng saè
21. Kompolan ca'-oca' sareng okara neng è sèttong ghâris anyar èsambhât ....
- teks narasi*
  - alenia*
  - syair*
  - bilângan*
22. Teks sè bânnè *teks narasi* èsambhât ....
- teks ghâbâyân
  - teks laènna
  - teks bhidhâ
  - teks karangan*

Soal kapèng 23-26, maghut dâ' teks narasi è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

Ngaddhu Lajângan

Reza sareng kancana Alfi, Arya ampon asanat sè mangkatta ka lon-alon Saḍângḍâng. È lon-alon ampon bânnya' na'-kana' sè ngocol lajângan. Samangkèn osom lajângan addhuwân.

Reza sabharengngan pajhât anèyat ngaddhuwâ lajânganna neng lon-alon. Lajângan sè èyaddhu bhângonna lajângan kopè'an. Bolana sè èyangghuy bola gellasân.

Bolana lajângan sè èyangghuy Reza pajhât bola addhuwân ðâri sennar sè aghânḍhu' gellasân. Dhâddhi katonna akadhi sennar biyasa.

Sè katello ampon tandhuk ka lon-alon. Lajhu nyarè kennengngan sè salpa'.

Sè ngonjhuk lajânganna Arya, Reza sè ngambhât, Alfi negghu' lung-ghulungnga.

Lajânganna Reza ampo lomok, mettèk ka bâng-abâng. Lajânganna Reza katara ðâri sè laèn, amarghâ aghâmbhâr ḍâḍâ songot.

Sakejjhâ' ampon nemmo moso. Reza manyower lajânganna, lajhu ètompangngaghi ka lajânganna mosona. San ampon nompang, ghâsèk Reza ngolor bolana sambì èḍhâl-senḍhâl.

Ta' saponapa abiddhâ lajânganna moso ampon aghârâttong, aghâlimbâng ètongngo' angèn nèmor, nanḍhâ'aghi jhâ' lajânganna Reza mennang.

Sorak rammè. "Cothot... cothot... aghâttong la... hore... hore...!"

Reza coma sem-mèsem, atèna bhunga amarghâ lajânganna mennang.

(Angghidhañ H. M. Dradjid)

23. Reza sakanca'an asanat ngaddhuwâ lajângan ka ....
- a. songay   c. lon-alon
b. sabâ   d. tegghâl
24. Lajângan addhuwân sè abujud kopè'an, bolana ðâri ....
- a. lènyèng
b. talè
c. bola gellasân
d. cor-ancorra bhelling
25. Kancana Reza sè bâgiyân negghu' lung-ghulungnga bola, èngghi panèka ....
- a. Arya   c. Alfi
b. kancana Ali   d. kancana Alfi
26. Reza mèsem aromasa bhunga polana ....
- a. lajânganna mennang
b. lajânganna kala
c. lajânganna cothot
d. lajânganna aghâttong
27. Oca' lalabâanna *ampo*, èngghi panèka ....
- a. segghut   c. rangrang
b. serrèng   d. koros
28. Oca' lalabâanna *mettèk*, èngghi panèka ....

a. mandhâp	c. nyapsap	30. Lalabân oca' <i>moso</i> , èngghi panèka ....
b. nongghul	d. ngala'	a. tarètan
29. Oca' lalabâna <i>bhunga</i> , èngghi panèka		b. bhâlâ
a. pèrak	c. nangès	c. tatangghâ
b. sossa	d. mandhâis	d. kanca

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

1. Karangan sè èyangghit abujud mornè, sokkla tor asslè èsambhât _____
2. Èssèna teks akadhi carèta otabâ _____
3. Teks sè abujud ghâncaran (*prosa*), èsambhât teks _____
4. Carèta sè aèssè sajârâ, kabâdâ'an kaodî'ân rèn-arèn tamaso' dâ' èssèna teks _____
5. Sala sèttong cèrèna *teks narasi* èngghi ka'dinto bâdâna sèttong têngka otabâ _____
6. Neng *teks narasi* bâdâ bherta otabâ kadhâddhiyân sè _____ tor _____
7. *Teks narasi* aghândhu' ngen-angen sè tanto dâri _____
8. Neng teks carèta *narasi* ghâpanèka bâdâ nyamana _____
9. Carèta è dâlem *teks narasi* ghâpanèka ngangghuy bhâsa sè _____
10. Maos *teks narasi* koddhu _____ tor jhârna _____ tor _____
11. Mantha keccap koddhu _____ sareng èssèna tor _____
12. _____ èngghi panèka ca'-oca' sè pèlèyan kaangghuy panekket tor _____ okara.
13. Intonasi èngghi panèka _____ okara sè takaè' sareng ongghâ _____ sowara.
14. Bolana lajângan sè èyangghuy Reza pajhât bola _____ dâri sennar sè aghândhu' _____
15. Reza coma sem-mèsem, atèna _____ amarghâ lajânganna _____

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâka'ḍ into kalabânjhârna'!

1. Jhârbâ'aghi ponapa'an bisaos èssèna *teks narasi*!

---

2. Sebbhutaghi tor jhârbâ'aghi rè-cèrèna *teks narasi*!

---

3. Jhârbâ'aghi bâgiyân-bâgiyân teks narasi sè katèngal tor sè ta' katèngal!

---

4. Ponapa sè èsebbhut alenia?

---

5. Ponapa pokeddhâ alenia sè kapèng empa' ḍâri teks "Ngaddhu Lajângan"?

---

6. Ponapa sè èsambhât *teks laporan*?

---

7. Maos *teks narasi* aghânḍhu' maksod ponapa?

---

8. Ponapa sè èmaksod sareng *artikulasi*?

---

9. Ponapa sè èmaksod sareng bhâsa lèsan?

---

10. Kadhi ponapa carana nyarèta'aghi polè teks narasi?

D. Pakon Èyatorè abhâḍ hi ghâlimpo' sè bânnya'na angghuta 5 otabâ 6 orèng!

1. Èyatorè maos teks narasi se abhul-ombhul "Ngaddhu Lajângan" è attas kalabân tanḍhâ bâca sè lerres, *artikulasi tor intonasi* sè saè! Tètènè saghâlimpo'an!
2. Sala sèttong angghuta ghâlimpo' maos, sè laèn nètènè. Saterrossèpon ghântèyan sè maos, aghilirân!
3. Salastarèna nètènè carana kancana maos *teks narasi*, èyatorè ollè'è (*menilai*) kadhiponapa hasèlla!
4. Ollè'è kalabân ngèssè'è *format penilaian* è bâbâ panèka!

No.	Nyama	Bhul-ombhul Kabhâr	Ollèna			Catheddhân
			Korang	Cokop	Saè	
a.						
b.						
c.						
d.						
e.						

5. Hasèl ðâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ðâ' ghuruna!

E. Bâng-sèbângnga bâkkèl ðâri ghâlimpo' èyatorè acarèta è ada'na kelas!

1. Agghuta ghâlimpo' sè palèng saè pamacana tor palèng tèngghi ollèna, èyatorè acarèta polè *teks narasi* "Ngaddhu Lajangan" è aḍâ'na kellas!
2. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' nètènè carètana bâkkèl ðâri ghâlimpo' laenna!
3. Ollè'è ghâlimpo' laèn ghâpanèka kalabân ngèssè'è format penilaian è bâbâ panèka!

No.	Ghâlimpo'	Bhul-ombhul Kabhâr	Ollèna			Catheddhân
			Korang	Cokop	Saè	
a.						
b.						
c.						
d.						
e.						

4. Saamponna ghâlimpo' laèn lastarè acarèta, ghântèyan ghâlimpo'na dhibi' sè acarèta è aḍâ'na kelas.
5. Hasèl ðâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ðâ' ghuruna!

Kompetensi Dasar

- 3.2 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks tentang peristiwa faktual secara lisan dan tulis.
- 4.2 Menceritakan kembali teks tentang peristiwa faktual dengan menggunakan bahasa Jawa karma/ èngghi bhunten secara lisan dan tulis.

Rèngkessan

Teks Berta

Berta èngghi panèka sèttong kabhâr takaè' kabâḍâ'ân otabâ kadhâddhiyân sè ghi' anyar tor matombu rassa terro onènga mongghuḍâ' orèng sè ngèḍing otabâ ka sè maca. Mèla ḍâri ghâpanèka, berta kaḍinto bisa abujud lèsan tor tolèsan. Berta sè abujud lèsan biyasana jhughân èsoston ḍâlem bujud tolès (*teks*) sabellunna èpaḍâpa' ka pamèyarsana. Ompamana berta *radio* otabâ *TV*. Dhinèng berta sè abujud tolèsan èngghi panèka berta sè bâḍâ neng sorat kabhâr, *internet*, otabâ laènna.

Bâḍâ pan-saponapan syarat sè kodhu bâḍâ è ḍâlemma sopajâ kèngèng èsambhât berta. Rat-syarat kasebbhut è antarana èngghi panèka: 1) Berta kodhu aropa'aghi kadhâddhiyân sè saongghuna (*fakta*), 2) Berta kodhu kadhâddhiyân sè ghi' anyar, 3) Berta kodhu adhil, paḍâ, paḍḍhâ, ta' berrâ' salajâ 4) Berta kodhu ghenna', 5) Berta kodhu lèbur tor aghânḍhu' kaghuna'an, 6) Berta kodhu èsoston kalabân rontot.

Berta kèngèng ètengngennè ḍâri pan-saponapan cèrè, è antarana èngghi panèka: 1) Anyar (*aktual*), artèna èssèna bhâr-kabhâr sè ghi' bhuru kadhâddhiyân; 2) Nyata (*faktual*), artèna berta aḍhâsar ḍâ' kadhâddhiyân sè saongghuna, bânnè ḍâ-mabâḍâ; 3) Ta' berrâ' salajâ (*objektif*), artèna berta kodhu adhil ta' maberrâ' ḍâ' sala sèttong kantos kèngèng èkaparcajâ orèng; 4) Parlo, artèna berta pajhât kodhu èpaḍâpa' otabâ èkabhâraghi ḍâ' orèng laèn; 5) Lèbur, artèna berta kodhu ngajhâk orèng sè maca otabâ ngèḍingngaghi terro taowa sampè' konco' bhungkèlla.

Berta kèngèng èpantha pan-saponapan macem maghut ḍâ' èssèna, è antarana èngghi ka'ḍinto berta sè larès/ jhujhuk, berta pamangghi, berta *interpretasi*, berta ḍâlem, tor berta *investigasi*.

1. Berta sè larès/ jhujhuk, èngghi panèka macemma berta sè biyasana èserratt kalabân rèngkes tor tèngkes ponapa bâḍâna.
2. Berta pamangghi, èngghi panèka berta sè maghut ḍâ' pamangghina orèng sè èyangghep onèng sèttong parkara.
3. Berta *interpretasi*, èngghi panèka berta sè tombu ḍâri berta sè larès/ jhujhuk. Artèna, berta panèka kabhâr tor jhâjhârbâ'ân sè lebbi ghenna'.
4. Berta sè ḍâlem, èngghi panèka berta sè èjhurbhuwaghi tor èpaḍâlem ḍâri sèttong kadhâddhiyân sè èyangghep parlo. Berta macem ka'ḍinto ajhârbâ'aghi bhungkèl kantos konco'na sèttong kadhâddhiyân otabâ parkara.
5. Berta *investigasi*, èngghi panèka berta sè èjhârbâ'aghi ḍâri sèttong panalèktèghân ḍâri pan-saponapan sombher.

Berta aghânḍhu' 6 bâgiyân (*unsur-unsur*) sè kodhu bâḍâ èḍâlemmanna. 6 bâgiyân ka'ḍinto biyasa èsambhât ḍâlem bhâsa Inggris èngghi 5 W + 1 H, è antarana: *what, when, where, who, why, sareng how*.

W + 1 H ka'ḍinto kèngèng èjhârbâ'aghi sapanèka:

1. *What*, artèna ponapa (apa) bisaos sè bâḍâ ḍâlem berta.
2. *When*, artèna bilâ bâkto kadhâddhiyânna.
3. *Where*, artèna èka'ḍimma engghun kadhâddhiyânna.
4. *Who*, artèna pasèra sè ngalamè kadhâddhiyân ghâpanèka.
5. *Why*, artèna aponapa ma' bisa kadhâddhiyân.
6. *How*, artèna kadhiponapa kadhâddhiyânna.

Sabellunna nolès teks berta *sederhana*, parlo èkaonèngè ḍhimèn okara majjhâ. Ponapa sè èsambhât okara majjhâ (*sederhana*)? Okara majjhâ panèka okara sè kadhâddhiyân ḍâri ḍuwâ' oca' otabâ lebbi. Okara majjhâ kadhâddhiyân ḍâri S–P– O.

S (*subyek*) = jhejjher

P (*predikat*) = carètana

O (*obyek*) = tojjhuwânna otabâ katerrangan

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

Soal kapèng 1-9, maghut dâ' teks narasi è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

Jhâman Modern

Jhâman samangkèn ampon cè' modernna. Hal ka'dinto ètanḍhâi sajân bânnya'na kas-pakakas sè ècèpta sareng manossa kaangghuy aladhinè kabhutowanna dhibi'. Manabi ghi' jhâman lambâ' orèng terro èntara ka sèttong kennengan sè ḍâpa'a kodhu alân-bulân. Samangkèn kèngèng ḍâlem bitongan ejjhâm pon tandhuk ka tojjhuwâna kalabân nompa' kapal ngabâng (*pesawat terbang*). Nalèka orèng lambâ' terro bisa'a tor-catoran sareng orèng laèn sè bâḍâ è jhâuna osa atapa nyopprè abâ'na dhâddhi orèng saktè. Dhinèng samangkèn sadhâjâna orèng kèngèng ta' mabi atapa alân-bulân nangèng cokop aghâḍhuwân tèlpon. Ghi' jhâmanna orèng seppo ḍhimèn orèng terro akèrèmma kabhâr mabi nolès sorat, lajhu èkèrèm lèbât

kantor pos. Dhinèng sè ḍâpa'a osa aḍântos alân-bulân. Nangèng samangkèn cokop ḍâlem bitongan sekkon, bâlessâna jhughân ḍâlem bitongan sekkon kalabân ngagghuy pakakas sè èsambhât *hand phone* (HP). HP samangkèn ampon sajân *canggih*. Bânnya' pakakas alos (*software/ aplikasi*) sè kèngèng èghuna'aghi kaangghuy tor-catoran otabâ ngaonèngè bhâr-kabhâr ḍâri bhâlâ karabâ kantos orèng sadhunnya. Terro onènga kabhâr sè bâḍâ neng è Cèna otabâ Amerika

karè mokka' *internet, google, youtube*, tor laènna. Dhâddhi manossa samangkèn ampon tè-saktè sadhâjâ, sabâb dhunnya ampon bisa ètekkem tor èpamaso' ka kapèngnga bâng-sèbâng.

Pramèla ḍâri ka'dinto, samangkèn sampèyan sadhâjâ ta' parlo posang jhâ' bhutowa pa-ponapa. Sadhâjâna kèngèng èkaollè kalabân ghâmpang. Amoskèl ponapa'a saos bisa larès lèbât HP. Bâtessa dhunnya akaton cè' tèpèssa è jhâman samangkèn. Sanajjân sadhâjâna ampon cè' ghâmpangnga è jhâman samangkèn, nangèng sampèyan sadhâjâ jhughân kodhu ngastètè

sopajâ ta' èlanyo' jhâman. Mèlana sampèyan parlo nyango èlmo pangatowan, aghâma, tor andhâp asor sè cokop nyopprè ta' talanyo' kabâdâ'ân. Ca'èpon orèng pèntèr, manabi "èlmo ta' asandhing aghâma panèka buta, dhinèng aghâma ta' asandhing èlmo panèka teppang". Èlmo ka'dinto kaangghuy maḍâlem pangghâliyân. Dhinèng aghâma kaangghuy maḍâlem atè. Èlmo sareng aghâma ghâpanèka lajhu bhundhu' sareng andhap asor sè saè. Dhâddhi manabi sampèyan ampon apangrasa aghâḍhuwân èlmo sè cokop, ta' ollè ghenḍhâk, kodhu pagghun nonḍu'. Ghâpanèka sè èkoca' orèng Madhurâ sè saè tor samporna.

(Angghidhân A. Hamzah Fansuri Basar)

1. Bânnya'na kas-pakakas sè ècèpta sareng manossa kaangghuy ponapa ....
  - a. aḍhâ'âr
  - b. orèng laèn
  - c. kabhutowanna dhibi'
  - d. maghâmpang lalakon
2. Samangkèn sadhâjâna orèng kèngèng tor-catoran langsung ta' mabi dhep-aḍḍhebbhân nangèng cokop ngangghuy ....
  - a. sorat
  - b. telepon
  - c. email
  - d. telegram
3. Orèng samangkèn bhuto lekkas/ceppet sè ḍâpa'a ḍâ' sèttong kennengan kalabân nompa' ....
  - a. bèca'
  - b. jhârân
  - c. dokar
  - d. kapal ngabâng
4. Orèng jhâman ḍhimèn manabi asoradhân, saponapa abit sè ḍâpa'a ....
  - a. ajhâm-ejjhâm
  - b. alân-bulân
  - c. arè-arè
  - d. sadhâjâ lerres
5. Orèng samangkèn terro onènga kabhâr sè bâḍâ neng dhunnya, aghuna'aghi ....
  - a. telepon
  - b. email
  - c. internet
  - d. sorat
6. Sopajâ ta' èlanyo' jhâman, orèng kodhu asango ....
  - a. èlmo, aghâma, andhâp asor
  - b. èlmo, aghâma, HP
  - c. HP, andhâp asor
  - d. sorat, HP
7. Orèng samangkèn kodhu ngastètè sopajâ ....
  - a. ta' èlanyo'a bâ'â
  - b. ta' èlanyo'a jhâman
  - c. ta' ghenḍhâk
  - d. ta' salamet
8. Èlmo ta' asandhing aghâma panèka ....
  - a. buta
  - b. tèppang
  - c. potong
  - d. oghâ

9. Sè èkoca' orèng Madhura sè samporna tor saè, èngghi kodhu ....
- bânnya' èlmo kodhu ghenḍhâk
  - bânnya' èlmo kodhu aonga'
  - ghenḍhâk polana bânnnya' èlmo
  - ta' ghenḍhâk maskè bânnnya' èlmo
10. Laèn oca'na *lambâ'*, èngghi panèka ....
- samangkèn
  - modern*
  - cora'
  - dhullu
11. Laèn oca'na *tor-catoran*, èngghi panèka ....
- akanḍhâ
  - to'-koto'
  - ju'-toju'
  - alèngghi
12. È bâbâ ka'ḍinto, sè ta' tamaso' rè-cèrèna berta, èngghi panèka ....
- anyar
  - nyata
  - parlo
  - bây-ghâbây
13. Sèttong kabhâr takaè' kabâḍâ'ân otabâ kadhâddhiyân sè ghi' anyar, èsambhât ....
- berta
  - sorat
  - sponsor*
  - iklan*
14. Berta sè èssèna aḍhâsar ḍâ' parsangka sè nyoson kantos nyellè' parkara ḍâri pansaponapan sombher, èsambhât ....
- berta langsung
  - berta pamangghi
  - berta *interpretasi*
  - berta *investigasi*
15. Maksottèpon "*where*" ḍâri bâgiyâna berta èngghi panèka ....
- ponapa
  - èka'dimma
  - kadhiponapa
  - pasèra
16. Berta kodhu èpaḍâpa', cèrèna/ tanḍhâna akadhi ....
- anyar
  - nyata
  - parlo
  - bây-ghâbây
17. Berta aḍhâsar ḍâ' kadhâddhiyân sè saongghuna, bânnè ghâbâyân otabâ ḍâ-mabâḍâ, tamaso' ḍâ' syarat berta sè ....
- anyar
  - parlo
  - ta' berrâ' salajâ
  - nyata
18. Berta kodhu bisa ngajhâk orèng sè maca terro taowa sampè' konco' bhungkèlla, cèrèna akadhi ....
- anyar
  - nyata
  - lèbur
  - ta' berrâ' salajâ

Soal kapèng 19-23, maghut ðâ' teks narasi è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

Kerrabhân Sapè Piala Presiden Kalampan Sukses

Radio Karimata, Mekkasân-maskè arè cè' nyengnga'na, lalampa'an addhuwân sapè sè bhâkal arebbhu' Piala Presiden 2017 tor "hadiah" ðâlem bujud motor, kaangghuy ngèmodhi arè kalahiranna Provinsi Jhâbâ Tèmor sè kapèng 72 ampon kalampan kalabân lancar, Ahad (29/10/2017).

Lalampa'an sè èbâðâ'aghi sabbhân taon sareng Badan Koordinasi Wilayah (Bakorwil) Madhurâ ka'ðinto kalampan lancar taðâ' alangan otabâ cobhâ pa-ponapa, sè èlampa'aghi neng Stadion R. Sunarto Hadiwijoyo.

Sè noro' addhuwân sapè kerrap ka'ðinto bâðâ 24 pasang. Sapè palèng santa' ðâri empa' kabhupatèn sè bâðâ è Madhurâ, è antarana èngghi ka'ðinto ðâri Bhângkalan, Sampang, Mekkasân sareng Songennep. Bhân-sabbhân kabhupatèn makèrèm enem pasang sapè.

(Ètokèl sabâgiyân tor èmadhurâ'aghi ðâri www.karimatafm.com)

19. Sapè sè noro' kerrabhân bâðâ ....
  - a. 72 pasang
  - b. 24 pasang
  - c. 22 pasang
  - d. 2 pasang
20. Bhân-sabbhân kabhupatèn makèrèm sapè ... pasang.
  - a. enem
  - b. bâllu'
  - c. empa'
  - d. duwâ'
21. Sè èrebbhu' kerrabhan sapè 2017 èngghi panèka ....
  - a. Piala Presiden sareng motor
  - b. Piala Presiden sareng sapè
  - c. Piala Presiden sareng pèssè
  - d. pèssè sareng stadion
22. Kerrabhân sapè Piala Presiden ghâpanèka kalampan è tangghâl ....
  - a. 29 Oktober 2017
  - b. 72 Oktober 2017
  - c. 24 Oktober 2017
  - d. 6 Oktober 2017
23. Berta sè aropa'aghi jhâjhârbâ'ân sè lebbi ghenna' ètèmbhâng berta sè larès/ jhujhuk èngghi panèka ....
  - a. berta langsung
  - b. berta pamangghi
  - c. berta *interpretasi*
  - d. berta *investigasi*

24. Berta sè bisa ajâwâb pètanya-pètanya akadhi "kadhiponapa kadhâddhiyâna?", èngghi panèka ....
- berta langsung
  - berta sè dâlem
  - berta *interpretasi*
  - berta *investigasi*
25. Berta sè adhâsar dâ' bâdâna parsangka sè nyoson berta, èsambhât ....
- berta langsung
  - berta sè dâlem
  - berta *interpretasi*
  - berta *investigasi*
26. Kodhu adhil ta' maberrâ' dâ' sala sètong kantos kèngèng èkaparcajâ orèng, èngghi panèka cèrèna berta ....
- anyar
  - nyata
  - lèbur
  - ta' berrâ' salajâ
27. Tèngghi mabâna sowara dâlem maca berta èngghi panèka ....
- keccap
  - artikulasi*
  - jhârna'
  - talètè
28. Ka'ðimma jhejjherrâ dâri okara majjhâ "Darso ngèngkol sapèda" panèka ....
- darso
  - ngèngkol
  - sapèda
  - darso ngèngkol sapèda
29. Carètana dâri okara majjhâ "Embèng namen bighina sarkajâ" èngghi panèka ....
- namen
  - bighina
  - sarkajâ
  - bighina sarkajâ
30. Katerrangan bâkto dâri okara majjhâ "Embèng namen bighina sarkajâ è buðiyâna bengko ghellâ' ghu-lagghu" èngghi panèka ....
- embèng
  - namen bighina sarkajâ
  - è buðiyâna bengko
  - ghellâ' ghu-lagghu

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

- Jhâman modern ètandhâi bânnya'na kas-pakakas sè _____ sareng _____ kaangghuy aladhinè kabhutowanna dhibi'.
- Samangkèn cepet dâpa' ka tojjhuwân kalabân nompâ' _____.
- Manossa samangkèn ampon _____ sadhâjâ, sabâb dhunnya ampon bisa ètekkem tor èpamaso' ka _____ bâng-sèbâng.

4. Èlmo ta' asanḍhing aghâma panèka _____, dhinèng aghâma ta' asanḍhing èlmo panèka _____.
5. Orèng Madhurâ sè saè tor samporna paneka ta' _____ maskèna bannya' _____.
6. Bujud berta bisa abujud _____ tor _____.
7. Berta sè abujud _____ èngghi panèka berta sè bâḍâ neng sorat kabhâr, _____, otabâ laènna.
8. _____ kodhu aropa'aghi _____ sè saongghuna.
9. Berta kodhu ngajhâk orèng sè _____ terro taowa sampè' _____ bhungkèlla.
10. 6 bâgiyân berta èngghi ka'dinto 5 W + _____, è antarana; *what, when, where,* _____, *why,* sareng _____.

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân jhârna'!

1. Ponapa sè èsambhât berta?

---

2. Sebbhuttaghi sakonè'na tello' syarat berta!

---

3. Bâḍâ saponapa cèrèna berta? Sebbhuttaghi!

---

4. Ponapa sè èmaksod sareng anyar mènangka sala sèttong cèrèna berta?

---

5. Berta panèka koddhu aghânḍhu' artè parlo. Maksoddhâ?

---

6. Cem-macemma berta kèngèng èpantha dhâddhi saponapa? Sebhuttaghi!

---

7. Berta sè biyasana èserrât kalabân rêngkes tor sakonè' ponapa bâḍâna èsambhât berta ponapa?

---

8. Ponapa sè èsambhât berta investigasi sareng berta interpretasi?

---

9. Maghut ḍâ' cem-macemma berta, teks berta "Kerrabhân Sapè Piala Presiden Kalampan Sukses" tamaso' ḍâ' berta ponapa?

---

10. Mènorot sampèyan, anyar ponapa bhunten berta "Kerrabhân Sapè Piala Presiden Kalampan Sukses" è attas?

D. Èyatorè abhâḍhi okara majjhâ!

1. Èyatorè rangkè' ca'-oca è bâbâ panèka kantos dhâddhi okara majjhâ!

a. To'otta : _____

b. Sampè' : _____

c. Labu : _____

d. Alè' : _____

e. Tegghâl : _____

f. Loka : _____

2. Èyatorè rangkè' jhughân ca'-oca' è bâbâ panèka kantos dhâddhi okara majjhâ!

a. Bâri' - manḍi - Darso - ojhân - komèghil - sampè'

---

b. Eppa' - takaè' - pako - sebbâk - salebbârrâ - ka

---

c. Jhuko' - sèngko' - ka - bân - eppa' - sampan - mancèng - tasè'- nompâ'

---

3. Èyatorè abâḍhi berta majjhâ maghut ḍâ' ca'-oca' è bâbâ panèka kalabân ngaè'aghi ḍâ' bâgiyân-bâgiyân berta!

a. Tabra'an

e. Sapèda motor

i. Puskesmas Bluto

b. Nyabrang

f. Sapèda èngkol

j. To'otta loka

c. Ali

g. Pokol 12 siang

d. Darso

h. Ètolong orèng

4. Parèngè ghâris bâbâ jhejjher, carèta tor tojjhuwâna ḍâri okara majjhâ è bâbâ panèka!

a. Embhuk nangès polana jhuko'na èkakan kocèng

b. Alè' ngaḍuḍu polana bâbudhunna leddhu'

5. *Alè' nompâ' sapèḍâ èngkol sabbhân arè ka sakola'an.*

Maghut ḍâ' okara majjhâ è attas, èyatore tolès:

a. Jhejjher : _____

b. Carèta : _____

c. Tojjhuwâna : _____

E. Èyatorè abhâḍhi ghâlimpo' sè bânnya'na angghuta 5 otabâ 6 orèng!

1. Èyatorè bhân-sabbhân ghâlimpo' abhâḍhi kliping!

2. Èyatorè nyarè berta sè larès/jhujhuk sè bâḍâ è sorat kabhâr (*Koran*), majalla, otabâ buletin!

3. Ghuntèng teks berta ghâpanèka pas bhâḍhi kliping!

4. Cathet ket-pokeddhâ berta ghâpanèka, pantha ḍâ' bâgiyân-bâgiyân berta 5 W + 1 H!

5. Jhârbâ'aghi hasèlla neng aḍâ'na kellas!

Kerukunan dalam Bermasyarakat

Kompetensi Dasar

- 3.3 Menget, memahami, dan mengidentifikasi berbagai ragam gaya bahasa (*lalongèt*) dalam konteks komunikatif.
- 4.3 Menulis teks dengan bahasa (*lalongèt*) sesuai dengan kaidah dan konteksnya.

Rèngkessan

Lalonget

Lalongèt aropa'aghi bâgiyân dâri sastra Madhurâ. Lalongèt asalla dâri oca' longèt, sè èrangkep aḍâ' kantos aobâ sowara dhâddhi lalongèt. Lalongèt aghândhu' artè pènter otabâ pèlak bây-ghâbâyân. Lantaran kalongètanna orèng sè aghâbây, akaton èndhâ, nyennengngaghi ḍâ' orèng sè ngoladhi.

Oca' lalongèt kaèdhâna sareng Bhâsa Madhurâ èngghi panèka ḍâlem okara sè aghândhu' pan-saponapan oca' sè èndhâ, kantos kapèreng nyennengngaghi, malèpor atè. Mèlana lalongèt maso' ḍâ' sala sèttong bâgiyân sastra Madhurâ.

Dhinèng sè maso' ḍâ' lalongèt bâḍâ 11 macem, èngghi panèka: oca' saroja, oca' camporan tabhâlik, bhâk-tebbhâghân, okara kakanthèn, bhângsalan, rora bhâsa, kèrata bhâsa, parèbhâsan, èbhârât, saloka, sareng parlambhâng.

Oca' Saroja

Oca' saroja èngghi panèka oca' camporan antarana ḍuwâ' oca' sè ka'ḍimma oca' sèttong sareng oca' sè laènna paḍâ artèna, tor aghândhu' artè lebbi dâri samasthèna. Oca' saroja panèka bânnya' èghuna'aghi ḍâlem sastra Madhurâ sabâb aghândhu' okara kakanthèn sè èḍinganna èndhâ. Ompama: 1) tèn dhâk tandhuk, 2) malang mèghung, 3) tata tètè, 4) pojjhâ pojghi, 5) anḍhâp asor.

Oca' Camporan

Oca' camporan èngghi panèka oca' sè kadhâddhiyân ḍâri ḍuwâ' oca' nangèng aghânḍhu' artè sèttong. Oca' panèka jhughân segghut èyangghuy ḍâlem sastra Madhurâ sabâb aghânḍhu' okara kakanthèn sè èḍinganna èndhâ, Contona bujâ bungkol, tampor buko, nètèr kolèng.

Manabi ètèngal èpatètè, oca' camporan kaḍinto bisa kadhâddhiyân ḍâri oca':

- a. Oca' bhârâng + oca' bhârâng : nangka (ob) salak (ob)
- b. Oca' ghâbây + oca' bhârâng : palè' (og) katopa' (ob)
- c. Oca' bhârâng + oca' sèpat : ghellâng (ob) ro'om (os)
- d. Oca' sèpat + oca' sèpat : celleng (os) seḍḍhâ' (os)

Oca' Kèyasan

Oca' kèyasan èngghi panèka oca' sè aghânḍhu' artè kèyas, èngghi panèka artè sè ta' samasthèna, kèngèng jhughân èsambhât parsemon. Artèna ca'-oca' kèyasan ta' èpaḍâpa' kalabân cara rang-terrangan. Kappra èpaḍâpa' ḍâ' orèng otabâ ḍâ' kabâḍâ'ân.

Pan-saponapan macem oca' kèyasan akadhi è bâbâ panèka:

- a. Lè'èr tontonan, artèna lè'èr sè lèbur èpandheng otabâ èyoladhi amarghâ lanjhang tor bâḍâ leggetta.
- b. Mata pellem, artèna segghut katonḍu.
- c. Bujhel kennong, artèna poser sè ropana akadhi kennong, mo'dul ka lowar.

Artè Kèyas

Artè kèyas ampon èjhârbâ'aghi è attas, èngghi panèka artè sè ta' samasthèna, sè bâḍâ è ḍâlem oca' kèyasan. Dhinèng artè sè salerressa èngghi panèka artè saongghuna sè bâḍâ neng ca'-oca' ghâpanèka. Nyopprè jhârna' bhidhâèpon artè kèyas sareng artè salerressa, ngèrèng oladhi contowèpon ḍâlem okara akadhi è bâbâ panèka:

- a. Aèng oḍi'
  - 1) Bilâ mosèm nèmor, rèng-orèng rammè ka sombher nyello' aèng oḍi'.
  - 2) Tamenanna sèramè aèng sopajâ oḍi' tor lekkas jhurbhu.
- b. Asapo'angèn
  - 1) Orèng majâng rowa ta' toman sakè' maskèya la asapo' angèn sabbhân malem.
  - 2) Mon tèḍunga è lowar, asapo' sopajâ ta' maso' angèn.

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

- Pakakas sè èghuna'aghi kaangghuy maḍâpa' karep èngghi panèka ....
  - HP
  - pessen
  - lalongèt
  - bhâsa
- Pandhuman tolès ḍâri ca'-oca' tor okara jhughân sastra ḍâlem bhâsa Madhura èsambhât ....
  - paramasastra
  - bhâsa
  - bhâsa tolès
  - bhâsa *sekunder*
- Karep sè èpaḍâpa' ngangghuy têngka ghuli otabâ Solana bhâdhân èngghi panèka ....
  - bhâsa tolès
  - bhâsa *sekunder*
  - bhâsa *isyarat*
  - bhâsa lèsan
- Pakakas sè kadhâddhiyân ḍâri keccap èghuna'aghi kaangghuy maḍâpa' karep, pessen tor maksod ḍâ' ka orèng laèn, èsambhât ....
  - tolèsan
  - lèsan
  - bhâsa
  - sastra
- Bujuddhâ bhâsa acem-macem, è antarana ....
  - bhâsa tolès, bhâsa kèyas, bhâsa *isyarat*
  - bhâsa lèsan, bhâsa tolès, bhâsa *isyarat*
  - bhâsa lèsan, bhâsa tolès, bhâsa kèyas
  - bhâsa tolès, bhâsa *isyarat*, bhâsa alos
- Bhâsa lèsan kèngèng èsambhât ....
  - bhâsa *primer*
  - bhâsa *sekunder*
  - bhâsa *tersier*
  - bhâsa alos
- Bhâsa sè ta' èpaḍâpa' larès èngghi panèka bhâsa ....
  - bhâsa lèsan
  - bhâsa tolèsan
  - bhâsa *isyarat*
  - bhâsa *primer*
- Bhâsa sè èpaḍâpa' ngangghuy têngka ghulina bhâdhân, èsambhât ....
  - bhâsa lèsan
  - bhâsa tolès
  - bhâsa *sekunder*
  - bhâsa *isyarat*

9. Pandhumanna oca', okara tor sastra panèka èsambhât ....
- lalongèt
  - paramasastra
  - bhâsa madhurâ
  - bhâsa lèsan
10. Lalongèt aropa'aghi bâgiyân ðâri ....
- bhâsa madhurâ
  - paramasastra madhurâ
  - sastra madhurâ
  - bhâsa lèsan
11. Oca' "lalongèt" asalla ðâri oca' ....
- longèt
  - lalong
  - lenget
  - langèt
12. Oca' "lalongèt" aghânḍhu' artè ....
- aghâbây
  - pènter abây-ghâbây
  - pakakas
  - orèng sè aghâbây
13. Okara sè aghânḍhu' pan-saponapan oca' sè èndhâ, èsambhât ....
- lèbur
  - lalongèt
  - longèt
  - bhâsa
14. Se èsambhât sastra èngghi panèka ....
- kompolan ca'-oca' otabâ okara sè aghânḍhu' èndhâ
  - kompolan ca'-oca' sè ghâmpang
  - kompolan ca'-oca' sè paḍâ
  - kompolan okara sè dhâmmang
15. Oca' *tèndhâk-tandhuk* panèka tamaso' ḍâ' ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - paramasastra
16. Oca' sèttong sareng oca' sè laèn sè paḍâ artèna, èsambhât ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - paramasastra
17. Oca' *bujâ bungkol* panèka tamaso' ḍâ' oca' ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - paramasastra
18. Oca' sè kadhâddhiyân ðâri ḍuwâ' oca' nangèng aghânḍhu' artè sèttong, èsambhât ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - paramasastra
19. Oca' sè aghânḍhu' artè sè ta' samasthèna, èngghi panèka ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - oca' kèyasan
20. Laèn oca'na *parsemon* èngghi panèka ....
- lalongèt
  - oca' saroja
  - oca' camporan
  - oca' kèyasan

21. *Oca' bujhel kennong* tamaso' dâ' oca' ....
 a. lalongèt   c. oca' camporan
 b. oca' saroja   d. oca' kèyasan
22. *Oca' pojjhâ-pojjhi* tamaso' dâ' oca' ....
 a. lalongèt   c. oca' camporan
 b. oca' saroja   d. oca' kèyasan
23. *Oca' celleng seddhâ'* tamaso' dâ' oca' ....
 a. lalongèt   c. oca' camporan
 b. oca' saroja   d. oca' kèyasan
24. *Oca' tabu' karèt* tamaso' dâ' oca' ....
 a. lalongèt
 b. oca' saroja
 c. oca' camporan
 d. oca' kèyasan
25. *Oca' mata pellem*, artèna ....
 a. ngantoghân
 b. sakè' mata
 c. abilâ'ân
 d. kèller/ buta

Soal kapèng 26-30, maghut dâ' teks narasi è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

Bhuju' Lir-Saalir

Angghidhan: A. Sulaiman Sadik

Totok lekkas ella pan-bârâmpan kalè pornama Dhin Bhâghus sè ka Pamellèngan, sabbhân ka Pamellèngan terros lajhu ka patamanan è jâdiyâ Pottrè Mayang la ađântè' sè ètoghuwi pan-bârâmpan parnyaè embhân bân parjhurit. Mon Dhin Bhâghus la dâteng è-parnyaè bân rit-parjhurit lajhu nyèngghâ laonan majhâu. Bâriyâ kèya rit-parjhurit pangèrèngnga Dhin Bhâghus lajhu apolong bi' rit-parjhurit Pamellèngan. Saellana para' sèyang Dhin Bhâghus bân sakabbhinna pangèrèngnga lajhu abâli ka Madheggân. Bâriyâ saterrossa è bhân-sabbhân pornama.

Saellana ollè pèttong kalè pornama Dhin Bhâghus dâteng la abâk malem, pornama la para' neng è attassa cèthak. Bâriyâ kèya pornama sè kapèng bâllu', Dhin Bhâghus atotoran jhâ' satèya salèrana ngadhebbhi latèyan rang-perrangan kantos malem. Latèyan sè macem jârèya la èkappra'aghi mongghu dâ' dhin-radhin karaton è ñimma'a bhâi, mèla dâri jârèya Pottrè Mayang parcajâ.

È pornama sè kapèng sabellâs, dhâddhi sè abhâkalan la para' sataona Dhin Bhâghus dâpa' ka Pamellèngan, ajâm pangorongan la molaè akaronno'. Totorra pagghun bhâi kan mèlana taker tengnga malem polana latèyan rang-perrangan.

(Ètokèl sabâgiyân dâri *Buletin Pakem Maddhu* eccabhân No.43/Th.XI/September 2015)

26. ... pan-bârâmpan kalè pornama Dhin Bhâghus sè ka Pamellèngan.
Artè oca' kèyas sè èghâris bâbâ èngghi panèka ....
- pan-saponapan bulân
  - è pèngghir sèrèng
  - bulân ngombâr
  - tengnga tasè'
27. Artè oca' kèyas parnyaè embhân èngghi panèka ....
- embu' embhân/ abdhi dhâlem karaton
  - aghindhung ana'
  - orèng towa
  - pottrè karaton
28. Artè oca' kèyas pèttong kalè pornama èngghi panèka...
- bulân juli
  - bulân petto'
  - pèttong bulân
  - bulân rejheb
29. Pornama la para' neng è attassa cèthak.
Artè oca' kèyas sè èghâris bâbâ èngghi panèka ....
- bulân pornama
  - ampon tenga malem
  - nyo'on bulân
  - ngello cèthak
30. Oca' kèyas ajâm pangorongan artèna èngghi panèka ....
- ajâm cokèr
  - koronga ajâm
  - ajâm alas
  - ngobu ajâm

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka kalabân ca'-oca' sè kasandhing!

- Pa' Dulla alako nyongsang _____ nyarè pèssè sè terro mellèya kalambhina ana'na.
- Pojjhâ _____ mongghu ðâ' Ghustè Pangèran sè ampon aparèng rajhekkè.
- Cè' nèsserra kana' rowa ta' andi' bhâlâ _____ oðí' kadhibi'ân.
- Mangkat Cong, malar _____ bâ'na dhâddhiyâ orèng è tana sabhrâng.
- Sabbhâr ongghu Pa' Saniman, lara _____ oðí'na ètangghung kadhibi'.

Pèlèyan jâwâbhân nomer 1-5:

- karabâ
- lapa
- nyonglet
- pojghi
- mandhâr

6. Ali akorkor sambu ngaduḍu aghâtelan amarghâ nyeddhing _____ bulu.
7. Saampona ètaburi nyèyor, pècongnga èsèramè _____ mèra.
8. Bhuk Misri ala-ola ngangghuy _____ ghenna'.
9. Emba aḍhâ'âr _____ ètem sambu mol-kemmolan.
10. `Eppa'pi-kopiyân sambu aḍhâ'âr _____ ghuring nga'-anga'.
11. Onta tamaso' kèbân sè dhâddhi tatèngghun neng *kebun binatang* amarghâ _____ lanjhang.
12. Jabbar tèḍung malolo è bâkto pangajhârân amarga _____ pellem.
13. Alè' ghetton nangalè bujhella Jabbar mondhul paḍâna _____.
14. Eppa' onghâ hajji ollèna pello _____ sabbhân arè.
15. Èbhu aghâḍhuwân atè _____ mèlana segghut dhuka nangèng dhuli sabbhâr.
16. Eppa' alèngghi è lèncak sambu _____ sopajâ ta' maso' angèn.
17. Jabbar _____ mata ka alè'na bâkto èdhukanè sareng èbhuna.
18. Tamennan neng aeng _____ tombuna no-jhenno.
19. _____ ghâgghâr bâkto kapalla mèrèng amarghâ ètambu ombâ'.
20. Bilâ lapar colô'na jhuko' mo'-kèmo'an neng _____.

Pèlèyan jâwâbhân nomer 6-10:

- f. palappa
- g. ghulâ
- h. tajhin
- i. ola'
- j. gheḍḍhâng

Pèlèyan jâwâbhân nomer 11-20:

- p. malan
- q. kennong
- r. amaèn
- s. bhântalla
- t. oḍi'
- u. lè'erra
- v. pello
- w. asapo'
- x. mata
- y. songay

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân jhârna'!

1. Aghânḍhu' ponapa sastra ma' èndhâ? Sebhuttaghi!

---

2. Jhâjhâl sebhuttaghi contona ghuru sastra sareng ghuru lumaksito, bâng-sèbângnga ḍu bigghi'!

---

3. Aponapa oca' saroja bânnya' èghuna'aghi è ḍâlem sastra Madhurâ?

---

4. Èyatorè nyarè tor sebhuttaghi tatello' oca' saroja sè aghânḍhu' ghuru sowara!

---

5. Oca' camporan kadhâddhiyân ḍâri oca' ponapa? Sebhuttaghi!

---

6. Jhâjhâl sebhuttaghi contona oca' camporan ḍâri soal kapèng 5 è attas, bâng-sèbângnga 2 bigghi'!

---

7. Ponapa artèna ca'-oca' kèyasan è bâbâ panèka?

- a. Bujhel kennong   b. Mata pellem   c. Atè malan

---

8. Sebhuttaghi to-conto ḍâri ca'-oca' kèyasan laèn ḍâri oca' kèyasan sè ampon kasebbut è attas!

---

9. Jhârbâ'aghi ca'-oca' kèyasan neng pakon 3!

---

10. Jhârbâ'aghi artèna ca'-oca' è bâbâ panèka!

- a. Malang mèghung   b. Nangka salak   c. Mata pessè

D. Èyatorè parèngè tandhâ pana ðâri ca'-oca' è bâbâ ka'ðinto sè tamaso' ðâ' oca' saroja, oca' camporan, sareng oca' keyasan.

E. Èyatorè talèktèghi ra-okara è bâbâ ka'ðinto!

- (a) Sulhan maskèya ampon soghi ta' rajâ atè nangèng pagghun ajâgâ ongghu andhâp asor manabi lèbât è ađâ'na orèng obu' potè.
- (b) Orèng sè mata pèssè bisa ètengngerrè ðâri tèndhâk tandhuggâ manabi èro-soro kodhu èsothok pèssè.

(c) Burhan ajhuwâl nangka salak kaangghuy nyambhung nyabâ sabâb ta' andi' bhâlâ karabhâ.

(d) Mahmud nyongsang nyonglet dhâddhi tokang cokor sopajâ bisa ngalambhi'i ana'na ollèna pello konèng sè alako.

1. Sebbhuttaghi sè tamaso' oca' saroja neng okara (a) kantos (d) è attas!

---

2. Sebbhuttagi sè tamaso' oca' camporan neng okara (a) kantos (d) è attas!

---

3. Sebbhuttagi sè tamaso' oca' kèyasan neng okara (a) kantos (d) è attas!

F. Lalampa'an

1. Èyatorè bhâḍhi okara ḍâri ca'-oca' saroja è bâbâ ka'ḍinto!

a. Tata tètè

---

b. Pojjhâ pojjhi

---

c. Anḍhâp asor

---

2. Èyatorè bhâḍhi okara ḍâri ca'-oca' camporan è bâbâ ka'ḍinto!

a. Ghellâng soko

---

b. Accem manes

---

c. Celleng seḍḍhâ'

Bangga sebagai Bangsa Indonesia

Kompetensi Dasar

3.4 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi *tembhâng* macapat sesuai dengan kaidah.

4.4 Melagukan *tembhâng* macapat.

Rèngkessan

Tembhâng Macapat

Tembhâng èngghi panèka sala sèttong macemmèpon puisi kona sè aghândhu' bâburughân beccè'. Mènorot carètaèpon, tembhâng panèka èserrât sareng para Wali Songo kaangghuy abulângngaghi tor majhurbhu aghâma Islam ka saantèro Nusantara. Bhâb Islam èyakorrhagi sareng bhuḍhâjâ maghârsarè, mèlana Islam kengèng ètarèma tor èkalèburè. Èssèna tembhâng acem-macem, akadhi carèta nabbhi, bâburughân beccè' tor salaèna.

Tata cara panyerratan tembhâng panèka pakem, ta' aobâ kabid ḍhimèn kantos samangkèn. Tembhâng èlaghuwaghi otabâ ètembhângngaghi. Nalèka tembhâng ghâpanèka èmaos/ èlaghuwaghi, biyâsana èyèrèngè solèng, kèngèng jhughân èyèrèngè siter otabâ ghâmbhâng otabâ tabbhuwân laèna. Ca'èpon orèng Madhurâ èsambhât mamaca, dhinèng neng Jhâbâ èsambhât macopat. Tembhâng jhughân bânya' macemma, sè èghâlampo'aghi maghut ḍâ' èssèna.

Bhâsa sè èyangghuy è ḍâlem tembhâng lumbrâ bhâsa kabi otabâ bhâsa Jhâbâ kona. Èserrât kalabân

aksara pèghu, èngghi panèka aksara Arab-Malaju. Mèlana è dâlem pamaosan tembhâng bâdâ sè èsambhât tokang tegghes. Tokang tegghes panèka orèng sè ngartèyaghi èssèna tembhâng nyopprè orèng sè mèrengngaghi ngartè ka èssèna tembhâng ghâpanèka.

Cem-macemma tembhâng sè bânnya'na ra-kèra bâdâ 9 bigghi' ghâpanèka èpantha maghut dâ' èssèna (*tema*). Tong-sèttonnga tembhâng macapat panèka ghudhuwân bâtek bi'-dhibi', dhâddhi angghuyyâ kodhu akor sareng kabâdâ'ân sè ècarèta'aghi.

Cem-macemma tembhâng macapat ghâpanèka èngghi panèka, akadhi:

1. Artatè, arteèpon pangarep sè manès, otabâ dâdâunan sè èyangghuy mamajhâng/panjhângan. Bâteggâ lemme, mamanès. Palèng saè èbhâdhi pamokka'na carèta.
2. Maskumambhâng, arteèpon prèyatèn sanget sossa, ngennes.
3. Sènom, arteèpon popossa dâunna accem. Saèèpon èyangghuy sè aèssè bâburughân bân kabhâtenan sè aghânḍhu' bânnya' parsemon.
4. Kasmaran, arteèpon asmara, bellâs asè. Angghuyyâ kagândrungan otabâ katrèsna'an, senneng.
5. Salangèt (Kènanthè), arteèpon pajhât "kanthè" angghuyânnepon bâburughân otabâ karokonan.
6. Pangkor, oca' pangkor aghânḍhu' artèna bunto'. Mongkorè papadhun otabâ perrang.
7. Dhurma, arteèpon macan. Angghuyyâ èbâktona anakso, seḍdhi, dhâddhina perrang.
8. Mèjhil, arteèpon ka lowar. Angghuyyâ kagândrungan otabâ katrèsnan, kasossa'an, prèyatèn.
9. Pucung, arteèpon kalowa', bâk-abâk rarengngennan. Biyâsana èyangghuy neng bhâk-tebbhâghân.

Samangkèn panjhennengngan kodhu ngaonèngè pan-saponapan atorán panyerratan sè bâdâ neng tembhâng macapat.

1. Ghuru bilângan. Èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân ghâttra/paddhâ.
2. Ghuru laghu. Ghuru laghu panèka nyabâ'na sowara è pongkasanna ghâttra/paddhâ. Bârnana sowara namong tatello'; *a – è – o* otabâ *â – i – u*.
3. Pegghâ'anna ghâttra. Orèng nembhâng panèka ngalaghuwaghi sèttong ghâttra biyâsana bu-ambuwân, kaangghuy anyabâ. Kennengnganna ambu panèka ta' rep-sakarep, nangèng

bâḍâ è kennengan sè teptep noro' atoran. Atoran megghâ' ghâttra panèka sè ènyamaè ketthoghân. Ambuna orèng nembhâng kaangghuy aberri' bâkto ḍâ' tokang tegghes ama'naè/ ngartè'è okara tembhâng sè èlaghuwaghi.

Salaenna ḍâri ghuru bilângan, ghuru laghu, sareng pegghâ'anna ghâttra, bâḍâ jhughân sè panjhennengngan parlo kaonènggè jhughân, èngghi panèka:

1. Paddhâ, èngghi panèka bâḍâna bhiri otabâ bhâris/paddhâ neng tembhâng macapat.
2. Paddhâ anḍheggân, èngghi panèka kompolanna paddhâ sè ampon tanto ḍâlem tembhâng macapat (*bait*).
3. Pegghâ'anna keccap, èngghi panèka pantha'an keccap è bhân-sabbhân paddhâ tembhâng.
4. Megghâ' kalèma, èngghi panèka megghâ' keccap è tengnga'anna oca' kantos andhâddhiyaghi obâna artè ḍâri okara tembhâng sè èlaghuwaghi.

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

- Sastra panèka èpantha dhâddhi ....
  - ḍuwâ'
  - tello'
  - empa'
  - lèma'
- È bâbâ panèka sè bânnè macemma puisi, akadhi ....
  - pantun
  - si'ir
  - tembhâng
  - carpan
- Tembhâng tamaso' ḍâ' bujuddhâ sastra ....
  - puisi
  - prosa
  - drama
  - laghu
- Lalampa'an pamaosan tembhâng èsambhât ....
  - ngèjhung
  - anyanyè
  - ngajhi
  - mamaca
- Sè ngangghit tembhâng èngghi panèka ....
  - Wali Songo
  - orèng pènter
  - sastrawan
  - bhujhângghâ
- Sè nyerrat tembhâng mènorot carètana èngghi panèka ....
  - bhujhângghâ
  - Wali Songo
  - orèng pènter
  - orèng kona
- Ḍhimèn tembhâng èyangghuy sareng Wali Songo kaangghuy ....
  - bur-lèburân
  - abulângaghi tor majhurbhu islam
  - makabin orèng
  - mabecchè' akhlak
- Tembhâng èserrât kalabân tata cara pakem, maksoddhâ ....
  - atoran èjhâ'ân sè lerres
  - atoran pastè sè ta' abâ-obâ
  - atoran sè abâ-obâ
  - taḍâ' atoranna
- Bhâsa sè èyangghuy ḍâlem tembhâng èngghi panèka ....
  - bhâsa Jhâbâ
  - bhâsa èngghi bhunten
  - bhâsa Kabi
  - bhâsa Madhurâ
- Pamaosan tembhâng biyâsana èyèrèngè ....
  - solèng
  - siter
  - ghâmbhâng
  - lerres sadhâjâ
- Tembhâng èlampa'aghi kalabân ....
  - èlaghuwaghi
  - èmaos
  - èpèrengngaghi
  - ètabbhuwi

12. Tembhâng soklana èserrát ngangghuy aksara ....
- latèn
  - pèghu
  - hijaiyyah
  - carakan
13. Panyerratanna tembhâng panèka ampon pakem, masoddhâ ....
- bebas*
  - atoran teptep
  - mènorot karep
  - ta' bân-sarombân
14. Mamaca biyâsana èlampâ'aghi neng kaparlowan ponapa ....
- pan-saponapan kaparlowan
  - rokat tasè'
  - pèlèt betteng
  - mè'rat
15. Tembhâng macapat malolo bâḍâ è ....
- Jhâbâ sareng Bhâli
  - Jhâbâ sareng Madhurâ
  - Jhâbâ sareng Malaju
  - Madhurâ sareng Bhâli
16. Cem-macemma tembhâng macapat bâḍâ ....
- bâḍâ 8
  - bâḍâ 9
  - bâḍâ 10
  - bâḍâ 7
17. Ḍhimèn tembhâng èserrát kalabân ....
- aksara latèn
  - aksara pèghu
  - aksara hijaiyyah
  - aksara Arab
18. Tembhâng ghâpanèka soklana èserrát mabi ....
- bhâsa Indonesia
  - bhâsa Madhurâ
  - bhâsa Kabi
  - bhâsa Malaju
19. Tembhâng sè biyâsana èyangghuy neng bhâk-tebbhâghân, èngghi panèka ....
- Artatè
  - Pucung
  - Sènom
  - Kènanthè
20. Tembhâng sè aghânḍhu' kakanthèn èngghi panèka ....
- Artatè
  - Pucung
  - Sènom
  - Kènanthè
21. Bânnya'na keccap neng bhân-sabbhân paddhâ, èsambhât ....
- ghuru bilângan
  - ghuru laghu
  - megghâ' ghâttr
  - ngèjhung
22. Nyabâ'na sowara è pongkasanna paddhâ, èsambhât ....
- ghuru bilângan
  - ghuru laghu
  - megghâ' ghâttra
  - ngèjhung
23. Kennenganna orèng ambu kaangghuy anyabâ è nalèka nembhâng panèka èsambhât ....
- ghuru bilângan
  - ghuru laghu
  - ketthoghân/pegghâ'anna ghâttra
  - ngèjhung

24. Megghâ' keccap è tengnga'anna oca' kantos andhâddhiyaghi obâna artè, èsambhât ....
- megghâ' ghâttra
  - megghâ' kalèma
  - ketthoghân
  - pegghâ'anna keccap
25. Bhiri otabâ bhâris neng tembhâng macapat èsambhât ....
- paddhâ
  - andheggân
  - ketthoghân
  - pegghâ'ân
26. Pantha'annèpon tembhâng macapat maghut dâ' ....
- èssèna otabâ tema
  - monyèna
  - bâteggâ
  - artèna
27. Pantha'anna keccap èsambhât ....
- paddhâ
  - paddhâ andheggân
  - pegghâ'anna keccap
  - megghâ' kalèma
28. Tong-sèttonnga tembhâng macapat kodhu èyakorraghi sareng ....
- èssè otabâ tema
  - monyè
  - bâtek
  - èssè
29. Tembhâng macapat sè èssèna katrèsnan otabâ kagândrungan akadhi ....
- Kasmaran sareng Maskumambhâng
  - Kasmaran sareng Mèjhil
  - Mèjhil sareng Pucung
  - Salangèt sareng Pangkor
30. Tembhâng sè èssèna prèyatèn sanget sossa èngghi panèka ....
- Makumambhâng
  - Artatè
  - Sènom
  - Mèjhil

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

- Bhâb sastra panèka kèngèng èpantha dhâddhi tello' bâgiyân, èngghi panèka puisì, _____, sareng _____.
- Tembhâng èngghi panèka sala sèttong macemmèpon _____ sè aghânḍhu' _____.
- Tembhâng èserrât sareng para _____ kaangghuy abulângngaghi tor majhurbhu _____.
- Èssèna tembhâng acem-macem, akadhi _____, _____ tor salaènna.

5. Tembhâng èmaos/ èlaghuwaghi kalabân èyèrèngè solèng, kèngèng jhughân èyèrèngè _____ otabâ _____ otabâ tabbhuwân laènna.
6. Lalampa'an pamaosan tembhâng, è Madhurâ èsambhât mamaca dhinèng neng Jhâbâ èsambhât _____.
7. Neng è tembhâng, bhâb Islam èyakorrâghi sareng bhudhâjâ maghârsarè nyopprè Islam _____ tor _____.
8. Aksara pèghu èngghi panèka aksara _____.
9. Tembhâng eserrat kalabân *tata cara* sè _____ maksoddhâ ta' aobâ kabid ðhimèn kantos samangkèn.
10. Cem-macemma tembhâng èngghi panèka kasmaran, artatè, sènom, kènanthè, pangkor, dhurma, mèjhil, kasmaran, _____ tor _____.
11. _____ panèka orèng sè ngartèyaghi èssèna tembhâng.
12. Tembhâng macapat panèka ghudhuwân _____ bí'-dhibi', dhâddhi angghuyyâ kodhu akor sareng kabâdâ'ân sè _____.
13. Tembhâng _____ panèka aghânḍhu' artè bunto', mongkorè otabâ _____.
14. _____ panèka nyabâ'na sowara è pongkasanna ghâtra/ paddhâ.
15. _____, èngghi panèka kompolanna paddhâ sè ampon tanto ḍâlem tembhâng macapat.

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân jhârna'!

1. Ponapa sè èsambhât tembhâng?

---

2. Sebbhuttâghi cem-macemma tembhâng?

---

3. Ponapa se èsambhât mamaca?

---

4. Pasèra sè èmaksod sareng tokang tegghes è dâlem lalampa'an mamaca?

---

5. Aponapa orèng d̄himèn ma' cè' lèburrâ nangghâ' mamaca?

---

6. Sebbhutttaghi cem-macemma tembhâng macapat!

---

7. Jhârbâ'aghi bhidhâna bâbâtegghâ tembhâng macapat mèjhil sareng artatè!

---

8. Tembhâng sènom saèna èyangghuy kaparlowan ponapa?

---

9. Tembhâng macapat ponapa sè saè èyangghuy neng bhâk-tebbhâghân!

---

10. Ponapa sè èmaksod ghuru laghu d̄âlem tembhâng macapat?

D. Èyatorè abhâḍhi ghâlimpo' sè bânnya'na angghuta 5 otabâ 6 orèng!

1. Èyatorè maos tembhâng Pucung è bâbâ panèka! Tètènè saghâlimpo'an!

Kèbân rajâ najjhân kowat iyâ tako',
Amoso manossa,
Sè bânnya' anḍi' kasaktân
Kasaktènna sè tombu ḍâri akkalla.

Najjhân briyâ bânnya' kèya sè la klakon,
Marghâ akkal jrèya,
Manossa ghâgghâr ka kalèr,
Dhârâjhâddhâ lebbhi èna ḍâri kèbân.

Segghut kalè manossa nemmo pakèbu,
Akkal angghuy sala,
Nojjhu ḍâ' jhâlân ta' beccè',
Nombuwaghi sossa karèkongon rajâ.

Manossa apes nèspa kalabân rèkong,
Sè dhâddhi marghâna,
Akkalla ètojjuwaghi,
Jhâlân jhubè' ta' riḍâ'in so Pangèran.

(Angghidhân: Oemar Sastrodiwirjo, Tembhâng Macapat Madhurâ, 2008: 42)

2. Èyatorè tembhângaghi/laghuwaghi tembhâng Pucung è attas, ghântèyan sakanca'an! Sè laèn nètènè!
3. Salastarèna nètènè carana kancana nembhâng, èyatorè ollè'è (*menilai*) kadhiponapa hasèlla!

4. Ollè'è kalabân ngèssè'è *format penilaian* è bâbâ panèka!

No.	Nyama	Macemma Tembhang	Ollèna			Catheddhan
			Korang	Cokop	Saè	
1						
2						
3						
4						
5						

5. Hasèl ðâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ðâ' Ghuruna!

E. Bâng-sèbângnga bâkkèl ðâri ghâlimpo' èyatorè nembhâng è ada'na kelas!

1. Agghuta ghâlimpo' sè palèng saè panembhanga tor palèng têngghi ollèna, èyatorè nembhâng polè è ađâ'na kellas!
2. Bâng-sèbângnga ghâlimpo' nètènè panembhanga bâkkèl ðâri ghâlimpo' laenna!
3. Ollè'è ghâlimpo' laèn ghâpanèka kalabân ngèssè'è *format penilaian* è bâbâ panèka!

No.	Nyama	Macemma Tembhang	Ollèna			Catheddhan
			Korang	Cokop	Saè	

4. Saamponna ghâlimpo' laèn lastarè nembhâng, ghântèyan ghâlimpo'na dhibi' sè nembhâng è ađâ'na kelas.
5. Hasèl ðâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ðâ' ghuruna!

Kompetensi Dasar

- 3.5 Menenal, memahami, dan mengidentifikasi teks narasi atau deskripsi.
- 4.5 Membaca teks narasi atau deskripsi dengan teknik membaca.

Rèngkessan

Teks Deskripsi

Oca' deskripsi panèka artèna ajhârbâ'aghi/aghâmbhârraghi sèttong bhârâng otabâ kabâðâ'ân kalabân ca'-oca' otabâ bhâsa. Dhinèng teks deskripsi èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhâraghi sèttong kabâðâ'ân sè kaoladhân tor èrassa'aghi sareng sè ngangghit kantos para maos kèngèng arassa'aghi pan-saponapan sè èjhârbâ'aghi. Tojjhuwânnèpon *teks deskripsi* panèka èngghi ka'ðinto nyopprè para maos akadhi sè arassa'aghi tor alampa'aghi dhibi'.

Rè-cèrè, è antarana èngghi ka'ðinto:

1. Ghâmbhârân sèttong bhârâng, kabâðâ'ân, tor kennengngan.
2. Ghâmbhârân sè cè' jhârna'na mabi rarengghâna bhâdhân.
3. Tojjhuwânnèpon nyopprè para maos kèngèng arassa'aghi tor ngalampa'aghi dhibi'.
4. Ajhârbâ'aghi rè-cèrèna bhârâng akadhi bârna, okoran, bujud, sareng salenna.
5. Ajhârbâ'aghi kabâðâ'ân sèttong kadhâddhiyân kalabân jhârna'.

Maghut ðâ' èssèna, *teks deskripsi* panèka bâðâ ðumacem, èngghi panèka: 1) *deskripsi* ngen-angen sareng 2) *deskripsi nyata*.

1. *Deskripsi* ngen-angen, èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhâraghi kennengnganna kadhâddhiyân kantos para maos kèngèng aghâmbhâraghi kabâdâ'anna.
2. *Deskripsi nyata*, èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhâraghi orèng otabâ bhârâng kalabân rè-cèrèna ponapa bâdâna kantos para maos kèngèng aghâmbhâraghi/ anyata'aghi kabâdâ'anna.

Teks deskripsi panèka bhidhâ sareng teks laènna akadhi *teks eksposisi*, *teks argumentasi*, teks persuasi sareng *teks narasi*. Kadhiponapa bhidhâna? *Teks eksposisi* èngghi panèka ghâncaran sè aparèng pamangghi dâ' ka para maos takaè' sèttong parkara. Dhinèng *teks argumentasi* panèka teks sè aparèng alasan tor bhuktè sè maso' akkal nyopprè pamangghina kowat tor pastè. Laèn dâri ghâpanèka jhughân bâdâ *teks persuasi*, èngghi panèka teks sè ngajhâk dâ' ka orèng sè maos nyopprè noro' buntè' dâ' pamangghina orèng sè ngangghit. *Teks persuasi* panèka kèngèng ngobâ pangghâliyânnèpon sè maos dâri sè ta' poron pas dhâdhi poron. Dhinèng *teks narasi* ka'dinto teks sè ngandhâ'aghi otabâ nyarèta'aghi sèttong kabâdâ'ân dâ' para maos. Biyâsana bâdâ ongrodhâna bâkto.

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

Soal kapèng 1-6, maghut ðâ' teks è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

EKOSISTEM

Jhâman samangkèn bânnya' *ekosistem* è sakobhengnga Madhurâ ampon rosak. Hal ka'dinto tantona makobâtèr ðâ' bhâdhân kaulâ sadhâjâ. Sabâb *ekosistem* panèka kennengnganna sadhâjâna makhlok. Bengkona manossa, bân-kèbân sareng tatombuwân kaangghuy oðí' sè takaè' sèttong sareng laènna. Ompamana, no'-mano' bhuto ka'-bhungka'an kaangghuy nyarè buwâ sè èkakana tor èpadhâddhi lèbunna. Dhinèng ka'-bhungka'an jhughân bhuto bhâbhâthangnga mano' ghâpanèka kaangghuy jhughân èkakan ramo'na.

Nangèng samangkèn ampon bânnya' ka'-bhungka'an sè èpogher kaangghuy pambangonan. Rèng-orèng bânnya' maddhek compo' kaangghuy engghun. Dhinèng compo' sajân bânnya' kantos dhâddhi kampong, rèng-orèng bânnya' mowang bu-rombu bân-sarombân. Bu-rombu akadhi *plastik* bân laèn samacemma èbuwâng ka lèkè otabâ songay. Lèkè tor songay ghellâ' sompet, aèng ta' aghili. Aèng sè ta' aghili panèka pas dhâddhi bânger, kantos ko'-jhuko' bânnya' sè matè. Nalèka nambhârâ' aèng ngalowa kantos dhâddhi bâ'â.

1. Sè makobâtèr ðâ' bhâdhân kaulâ sadhâjâ è jhâman samangkèn èngghi panèka ....
  - a. bân-kèbân sareng tatombuwân
  - b. ka'-bhungka'an ngakan mano'
  - c. ekosistem rosak
  - d. mano' ngakan ka'-bhungka'an
2. *Ekosistem* èngghi panèka ....
  - a. bâbengkonna manossa
  - b. bâbengkonna bân-kèban
  - c. bâbengkonna bu-tombuwân
  - d. bâbengkonna sakobhengnga makhlok

3. Makhlok ođi' panèka akaè' sèttong sareng laènna, sabâb ....
- bhuto ngakan
  - bhuto lèbun
  - bhuto ođi'
  - bhuto pangaobhân
4. Sè èkabhuto mano' đâri ka'-bhungka'an, èngghi panèka ....
- ramo'
  - đâun
  - wâ'-buwâ'ân
  - panaongan
5. Manossa mogher ka'-bhungka'an kaangghuy ponapa ....
- kaangghuy đhâ'ârân
  - kaangghuy pambangonan
  - kaangghuy neng-sennengnan
  - kaangghuy ta' jhebbhâ
6. Sè èlakonè sareng rèng-orèng kantos sè andhâddhiyaghi bâ'â, amarghâ ....
- nyompet lèkè
  - malekko aèng
  - nambhâ' aèng songay
  - mowang bu-rombu bân-sarombân
7. Sè èjhârbâ'aghi đâlem *teks deskripsi*, èngghi panèka ....
- bhârâng otabâ kabâđâ'ân
  - kabâđâ'ân otabâ kapastèyan
  - orèng sè ngaghit
  - orèng sè maos
8. Bhârâng sè èjhârbâ'aghi đâlem *teks deskripsi*, èngghi panèka ....
- bhârâng sè tađâ'
  - bhârâng sè kaoladhân
  - bhârâng sè ta' pastè
  - bhârâng sè bâđâh
9. Tojjhuwâna *teks deskripsi*, èngghi panèka ....
- nyopprè orèng sè maos bhunga
  - nyopprè orèng sè maos ngèrèng đhâbu
  - nyopprè orèng sè maos aobâ pangghâliyân
  - nyopprè orèng sè maos ngèrèng arassa'aghi
10. Sè èrassa'aghi para maos è đâlem *teks deskripsi*, èngghi panèka ....
- ponapa sè èrassa'aghi sè ngangghit
  - ponapa sè èrassa'aghi orèng laèn
  - ponapa sè katèngal
  - ponapa sè kaoladhân
11. È bâbâ panèka sè bânne rè-cèrena *teks deskripsi*, akadhi ....
- ghâmbhârân bhârâng otabâ kabâđâ'ân
  - ghâmbhârân mabi rarengghâna bhâdhân
  - ajhârbâ'aghi sè bâđâ è pangghâliyân
  - ajhârbâ'aghi bârna, okoran, tor bujud

12. *Teks deskripsi* bâḍâ saponapa macem manabi maghut ḍâ' èssèna ....
- bâḍâ lèma'
  - bâḍâ empa'
  - bâḍâ tello'
  - bâḍâ ḍuwâ'
13. Deskripsi sè aghâmbhârraghi orèng otabâ bhârâng, èsambhât deskripsi ....
- deskripsi* ngen-bângen
  - deskripsi* nyata
  - deskripsi* bujud
  - deskripsi* tha-kantha
14. Ghâncaran sè aparèng pamangghi ḍâ' ka para maos takaè' sèttong parkara, èsambhât teks ....
- teks eksposisi*
  - teks deskripsi*
  - teks narasi*
  - teks persuasi*
15. Teks sè kèngèng ngobâ pangghâliyânnèpon sè maos, èsambhât ....
- teks eksposisi*
  - teks deskripsi*
  - teks narasi*
  - teks persuasi*
16. Teks sè èssèna alasan tor pamangghi kowat, èsambhât ....
- teks eksposisi*
  - teks argumentasi*
  - teks narasi*
  - teks persuasi*
17. Teks sè notorraghi otabâ nyarèta'aghi sèttong kadhâddhiyân, èsambhât ....
- teks eksposisi*
  - teks argumentasi*
  - teks narasi*
  - teks persuasi*

Soal kapèng 18-30, maghut ḍâ' teks deskripsi è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

MÈYARA AJÂM

Dulla panèka kana' sè cè' lèburrâ mèyara ajâm. È compo'na Dulla aghâḍhuwân ajâm ra-kèra tello polo bigghi' bânnya'na. Bâḍâ sè ampon dhâddhi pajhântèn, bâḍâ sè pangorbhi, tor bâḍâ jhughân sè ghi' lancor sareng pètè'. Pajhântenna bâḍâ ḍubigghi', dhinèng pangorbhina bâḍâ sajhina, cor-lancorra bâḍâ papètto', karèna èngghi panèka tè'-pètè'na sè bânnya'na sabellâs bigghi'. Cor-lancorra ghâpanèka ampon paḍḍhâng lakè' binè'na. Lancoran sè lakè' bâḍâ ḍuwâ', dhinèng sè binè' bâḍâ lèma'. Laèn ḍâri ajâm sè lancoran, tè'-pètè'na ghi' ta' èpangghi saponapa bânnya'na ajâm lakè' sareng binè'na.

Sabbhân arè Dulla cè' bhâjhengnga sè makanè. Ta' èpatellat sè makanè. Ðâlem saarè, Dulla makanè ajâmma ðukalè, èngghi panèka sabbhân bâjâ lagghu sareng asar. Bâgiyân ajâm pangorbhi sareng pajhântenna èpakanè bighina jhâghung, dhinèng sè cor-lancor èpakanè bu'una paði sè ècampor sareng konsentrat. Ðhâng-kadhâng ècamporè karèna nasè' sè bâruy. Dhinèng tè'-pètè'na èpakanè konsentrat sè ècampor sareng jhâghung sellèbhân.

Jâm-ajâm ghâpanèka èkorong sè bannya'na tello bigghi'. Korong sè sèttong cè' rajâna kantos aettap ðuwâ'. Korong ghâpanèka oso' sapolo kothak, lèma kothak è bâbâ, sè lèma kothakagghi' bâðâ è attasanna. Sè lèma kothak ghâpanèka èyèssè'è ajâm pajhântèn sareng ajâm lancoran lakè', sè è bâbâ èpadhâddhi patarangganna ajâm pangorbhi. Korong sè nomer ðuwâ' ta' saponapa rajâna, seððhengngan. Aèssè ðukothak. Nangèng ghun aèssè sakothak, èngghi panèka aèssè lancoran binè'. Dhinèng korong nomer tello' kènè'. Ra-kèra okoran ðumèter kalè sèttong satengnga mèter, tèngghina samèter ðupolo sènti. Korong panèka kaangghuy nyabâ' ajâm sè ghi' pètè'.

Biyâsana Dulla jhughân bhâjheng abhersè'è kandhângnga samènggu sakalèyan. Salastarèna abhersèyan kandhâng ajâmma, manabi ta' ghâðhuwân obâng, Dulla ka pasar ajhuwâl ajâmma. Obâng ghâpanèka sareng Dulla èkabhâðhi ngobângè pakan, sabâgiyân polè èparèngagghi ka èbhuna.

(Angghidhân: A. Hamzah Fansuri Basar)

18. Maghut ðâ' bâca'an "Mèyara Ajâm", sè lèbur mèyara ajâm èngghi panèka ....
- èbhuna Dulla
  - eppa'na Dulla
  - tatangghâna Dulla
  - Dulla
19. Ajâmma Dulla bâðâ ....
- ðupolo bigghi'
  - tello polo bigghi'
  - pa'polo bigghi'
  - saèket bigghi'
20. Macemma ajâmma Dulla bâðâ ....
- empa' macem
  - tello macem
  - ðuwâ' macem
  - samacem
21. Ajâm pajhântenna Dulla bâðâ ....

- a. đubigghi'
- b. tello bigghi'
- c. empa' bigghi'
- d. lèma bigghi'

22. Ajâm pètè'na Dulla bâđâ ....

- a. sangang bigghi'
- b. sapolo bigghi'
- c. sajhina
- d. sabellâs bigghi'

23. Ajâm korbhi sareng ajâm lancoranna

Dulla bâđâ ....

- a. sajhina
- b. papètto'
- c. pètto bellâs bigghi'
- d. sabellâs bigghi'

24. Lancoran binè'na bâđâ ....

- a. papètto'
- b. lalèma'
- c. đâđuwâ'
- d. sajhina

25. Dulla makanè ajâmma đâlem ....

- a. saarè dukalè
- b. saarè sakalèyan
- c. saminggu sakalèyan
- d. samingghu dukalè

26. Ajâm pajhântèn sareng ajâm pangorbhina

Dulla èpakanè ....

- a. jhâghung
- b. bu'ú'
- c. konsentrat
- d. jhâghung campor bu'ú'

27. Sè pètè' sareng Dulla èpakanè ....

- a. jhâghung
- b. bu'ú'
- c. konsentrat
- d. konsentrat campor jhâghung

28. Korong ajâmma Dolla bâđâ ....

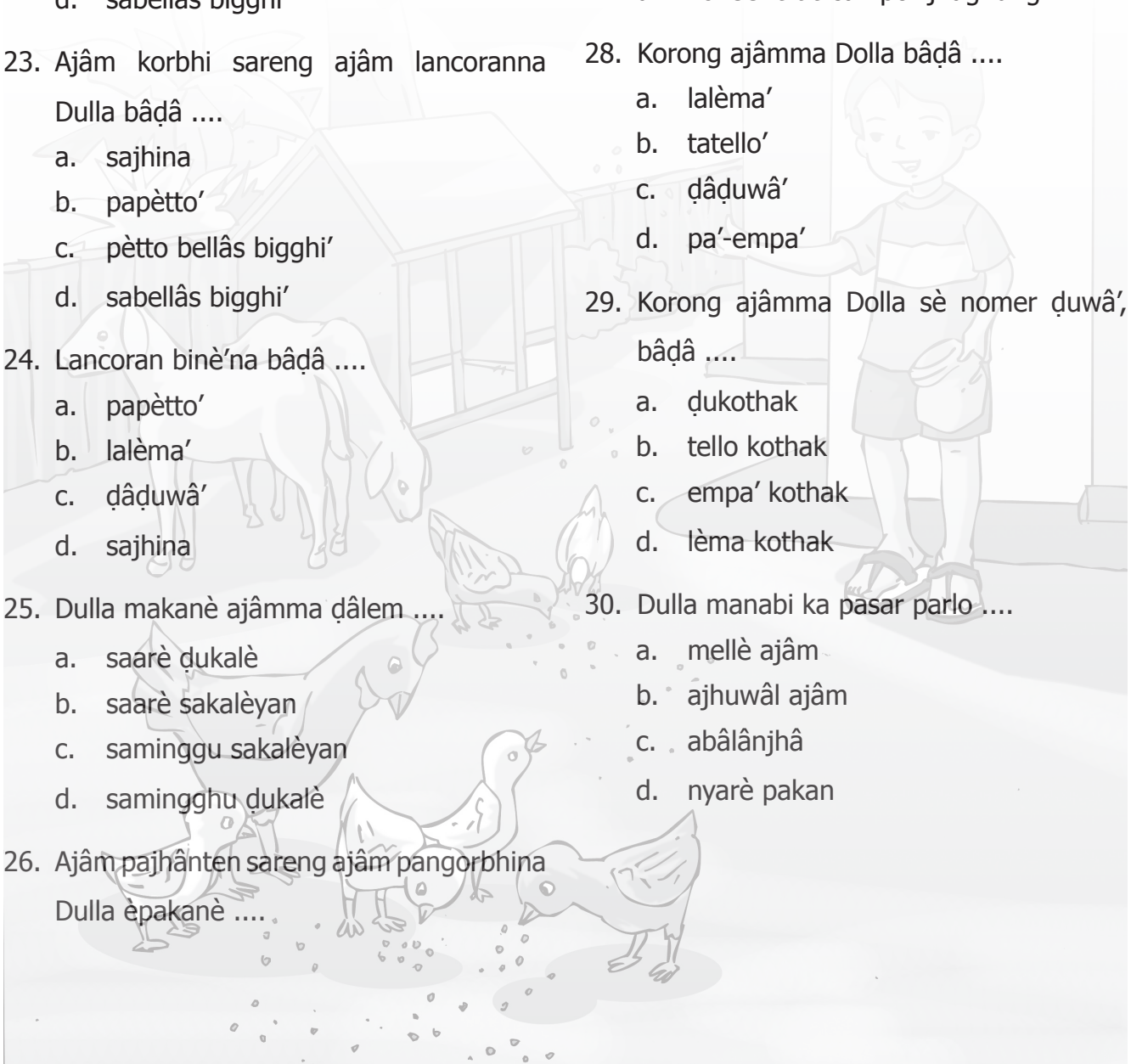
- a. lalèma'
- b. tatello'
- c. đâđuwâ'
- d. pa'-empa'

29. Korong ajâmma Dolla sè nomer đuwâ',
bâđâ ....

- a. đukothak
- b. tello kothak
- c. empa' kothak
- d. lèma kothak

30. Dulla manabi ka pasar parlo ....

- a. mellè ajâm
- b. ajhuwâl ajâm
- c. abâlânjhâ
- d. nyarè pakan

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

1. Ekosistem panèka _____ sadhâjâna makhlok sè oḍi' è dhunnya.
2. Mano' bhuto ka ka'-bhungka'an kaangghuy asarè pakan tor _____ lèbunna.
3. Songay sareng lèkè bânnya' sè sompet amarghâ bânnya' _____ sè èbuwâng bân-sarombân.
4. Bânnya' jhuko' sè matè amarghâ _____ bânger.
5. Bânnya' ka'-bhungka'an _____ kaangghuy abhângon compo'.
6. Rèng-orèng bânnya' mowang _____ bân-sarombân, kantos aèng _____ sabâb sompet tor ta' aghili.
7. Oca' deskripsi panèka artèna _____ sèttong bhârâng otabâ kabâḍâ'ân.
8. Nyopprè para maos akadhi sè arassa'aghi tor alampa'aghi dhibi' panèka _____ *teks deskripsi*.
9. Aghâmbhâraghi _____ kadhâddhiyân kantos para maos kèngèng abângennaghi kabâḍâ'anna.
10. *Teks narasi* ka'ḍinto teks sè _____ otabâ _____ sèttong kabâḍâ'ân ḍâ' para maos.
11. Dulla panèka kana' sè cè' lèburrâ _____ ajâm.
12. Ajâmma Dulla sè ghi' _____ ta' èpangghi ponapa ajâm lakè' sareng binè'na.
13. Tè'-pètè'na sareng Dulla èbâḍḍhâi korong kènè' sè okoranna _____ kalè _____ mèter, tèngghina _____ sènti.
14. Samènggu sakalèyan Dulla _____ kanḍhângnga ajâmma.
15. Obâng pajuna ajâm sareng Dulla èkabhâḍhi _____ pakan, sabâgiyân polè _____ ka èbhuna.

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân jhârna'!

1. Jhârbâ'aghi ponapa sè èsambhât *ekosistem*!

---

2. Jhârbâ'aghi ponapa kaè'anna antarana bân-kèban sareng bu-tombuwân!

---

3. Jhârbâ'aghi ponapa sè èmaksod *teks deskripsi*!

---

4. Ponapa tojjhuwâna *teks deskripsi*!

---

5. Sebbhuttaghi rè-cèrèna *teks deskripsi*!

---

6. Ponapa sè èmaksod sareng *deskripsi nyata*!

---

7. Ponapa bhidhâna *teks deskripsi* sareng *teks narasi*!

---

8. Jhârbâ'aghi ponapa sè èmaksod *teks argumentasi*!

---

9. Bâḍâ saponapa bigghi' ajâm lancoran sareng tè'-pètè'na Dulla? Sebbhuttaghi!

---

10. Bâḍâ saponapa bigghi' korong ajâmma Dulla? Sebbhuttaghi!

D.

Èyatorè abhâḍhi ghâlimpo' sè bânnya'na angghuta 5 otabâ 6 orèng!

1. Èyatorè maos *teks deskripsi* se abhul-ombhul "Mèyara Ajâm" è attas kalabân tanḍhâ bâca sè lerres, *artikulasi*, *tor intonasi* sè saè! Tètènè saghâlimpo'an!
2. Sala sèttong angghuta ghâlimpo' maos, sè laèn nètènè. Saterrossèpon ghântèyan sè maos, aghilirân!
3. Salastarèna nètènè carana kancana maos *teks deskripsi*, èyatorè ollè'è (*menilai*) kadhaponapa hasèlla!
4. Ollè'è kalabân ngèssè'è *format penilaian* è bâbâ panèka!

No.	Nyama	Bhul-ombhul Kabhâr	Ollèna			Catteddhân
			Korang	Cokop	Saè	

5. Hasèl ḍâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ḍâ' bapa'/ èbhû ghuruna!
6. Angghuta ghâlimpo' sè palèng saè pamacana tor palèng têngghi ollèna, èyatorè maos *teks deskripsi* è aḍâ'na kellas!

E.

Èyatorè bhâḍhi kliping tor teks deskripsi saghâlimpo'an!

1. Èyatorè rembhâk sakanca'an ḍâlem ghâlimpo'na bâng-sèbâng, tata carana abhâḍhi jhâjhân Madhurâ!
2. Èyatorè abhâḍhi kliping kalabân nyarè bâca'an neng sorat kabhâr, majalla, bulletin, otabâ *internet* cem-macemma jhâjhân Madhura!
3. Pèlè sala sèttong jhâjhân Madhurâ sè palèng èkasokanè!
4. Soson *teks deskripsi* jhâjhân Madhurâ sè ampon èpèlè!
5. Angghuta ghâlimpo' sè saè pamacana pakon abâkkèllè ghâlimpo'na kaangghuy maos *teks deskripsi* jhâjhân Madhurâ ghâpanèka!

Organ Tubuh Manusia dan Hewan

Kompetensi Dasar

- 3.6 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi berbagai ragam gaya bahasa (*lalonget*) dalam konteks komunikatif.
- 4.6 Menulis teks dengan *bhasa lalonget* sesuai dengan kaidah dan konteksnya.

Rèngkessan

Oca' Pangalem sareng Oca' Panyalè

È attas ampon èjhârbâ'aghi jhâ' manossa panèka cèpta'annèpon Ghustè Allah SWT sè samporna èbhândhingngaghi sareng makhlok cèpta'an sè laèn, amarghâ èparèngè akkal. Nangèng, manossa panèka jhughân ècèpta sareng Ghustè Allah SWT kalabân ropa tor bujud sè acem-macem. Bâḍâ sè bhâghus, bâḍâ jhughân sè korang bhâghus. Bâḍâ bhâdhâna sè jhângkep, bâḍâ jhughân sè cacat.

Pramèla ḍâri ka'ḍinto, orèng Madhurâ mènangka manossa sè abhuḍhâjâ abhâḍhi ca'-oca' sambhâdhân ḍâlem bhâsana kaangghuy maalos karep sè èpaḍâpa'a ḍâlem bhâsa Madhurâ, bâḍâ sè èsambhât oca' pangalem tor oca' panyalè.

Oca' pangalem èngghi panèka oca' sè aghânḍhu' maksod kaangghuy pangalemmanna angghuta bhâdhân. Ḍâri rangkè'anna oca' ghâpanèka ampon kèngèng aparèng jhâjhârbâ'ân ḍâ' angghuta bhâdhân panèkta saè tor èbhârâttaghi sèttong bhârâng sè aghânḍhu' artè saè tor èndhâ. Rè-cèrè ghâpanèka è antarana èngghi ka'ḍinto:

1. Manabi akaè' sareng ropa otabâ salèra, katèngal saè.
2. Manabi akaè' sareng kabâḍâ'ân tor tèngka, jhughân katèngal saè.
3. Kabhâghusân ghâpanèka lumbrana èbhândhingngaghi otabâ èlambhângngaghi otabâ èbhârâttaghi ḍâ' sèpat kèbân sareng bu-tombuwân otabâ laènna sè nyaropaè (mèrèp).

Dhinèng oca' panyalè èngghi panèka oca' sè aghânḍhu' maksod kaangghuy panyalèyanna angghuta bhâdhân. Ḍâri rangkè'anna oca' ghâpanèka ampon ajhârbâ'aghi angghuta bhâdhân sè jhubâ' tor èbhârâttaghi sèttong bhârâng/ kabâḍâ'ân sè aghânḍhu' artè jhubâ'.

Oca' panyalè panèka jhughân anḍi' rè-cèrè/ḍhâ-tanḍhâ. Rè-cèrè ghâpanèka è antarana èngghi ka'ḍinto:

1. Manabi akaè' sareng ropa otabâ salèra, katèngal korang saè otabâ jhubâ'.
2. Manabi akaè' sareng kabâḍâ'ân tor têngka, jhughân katèngal korang saè.
3. Kabânnya'an (segghut) pa-ponapa sè korang saè ghâpanèka èbhânḍhingngaghi otabâ èbhârâttaghi ḍâ' sèpat kèbân sareng bu-tombuwân otabâ laenna sè nyaropaè (mèrèp).

Èbhârât

Èbhârât kèngèng jhughân èsambhât paḍâ sareng parèbhâsan, nangèng manabi èbhârât, okarana biyâsana èkabidhi sareng ca'-oca' akadhi; akantha, mara, cora', otabâ acora'. Ca'-oca' ghâpanèka kaangghuy ngompama'aghi sèttong bhârâng, bâtek, lako, tor laenna akadhi sèttong bhârâng, kèbân, otabâ kabâḍâ'ân. È ḍâlem èbhârât jhughân èghuna'aghi kaangghuy cap-ocabhân pangalem mongghu ḍâ' angghuta bhâdhân kalabân ter-ater anuswara (ètandhukkaghi; *an, nya, am, ang*)

Paparèghân

Paparèghân panèka tamaso' ḍâ' sala sèttong pantha ḍâri sastra, èngghi panèka macemma ḍâri puisi kona. Neng Jhâbâ paparèghân èsambhât "parikan" sè asal oca'na ḍâri "parik". Oca' "parik" artèèpon "larik" otabâ "ghâris". Oca' "ghâris", neng è Madhurâ èsambhât "bhiri" otabâ "ghâris". Dhâddhi paparèghân kèngèng èyartè'aghi kompolanna "bhiri".

Oca' paparèghân panèka saèstona paḍâ sareng oca' pantun. Dhâddhi è ḍâlem paparèghân panèka jhughân aghânḍhu' "bhibhiḍhân" sareng "èssè". Macemma jhughân paḍâ sareng pantun. Paparèghân jhughân bâḍâ sè aghânḍhu' ḍuwâ' bhiri, bâḍâ jhughân sè empa' bhiri.

Ghuru sowara ḍâlem paparèghân jhughân paḍâ sareng pantun. Manabi ḍuwâ' bhiri, amonyè *a-a*, manabi empa' bhiri ghuru sowarana *a-b-a-b*. Dhinèng bhiḍhâna paparèghân sareng pantun èngghi panèka ta' èyator ḍâlem sèttong atorana, artèna bibâs. Sabâb, neng paparèghân ghuru bhiḍhâna ta' atorana amarghâ lumbrâ èkèjhungngaghi tor noro'aghi ghenḍhing (tabbhuwân).

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

1. Sè nyèpta'aghi dhunnya sareng saèssèna èngghi panèka ....
  - a. Ghustè Allah SWT
  - b. manossa
  - c. bu-tombuwân
  - d. kèbân
2. Makhlok sè palèng samporna èngghi panèka ....
  - a. malaèkat
  - b. manossa
  - c. bu-tombuwân
  - d. kèbân
3. Sè andhâddhiyaghi manossa samporna, amarghâ ....
  - a. kèngèng abu-ḍhâbu
  - b. akkal tor bhudḍhi
  - c. ngobâsanè alam
  - d. bhâdhân sè jhângkep
4. Pakakas sè kaangghuy maḍâpa' karep ḍâ' ka orèng laèn, èngghi panèka ....
  - a. bhâsa
  - b. anḍhâp asor
  - c. bhudhaja
  - d. adhât
5. Sè aghânḍhu' maksod kangghuy pangalem èngghi panèka ....
  - a. bhâsa
  - b. oca' pangyalè
  - c. oca' kèyas
  - d. oca' pangalem
6. Sè akaè' sareng ropa otabâ salèra katèngal saè, panèka rè-cèrèna ḍâri ....
  - a. bhâsa
  - b. oca' panyalè
  - c. oca' kèyas
  - d. oca' pangalem
7. Oca' sè aghânḍhu' panyalèyanna angghuta bhâdhân èngghi panèka ....
  - a. bhâsa
  - b. oca' panyalè
  - c. oca' kèyas
  - d. oca' pangalem
8. Oca' sè nganḍhiyaghi sèttong bhârâng sè aghânḍhu' artè jhubâ', èsambhât ....
  - a. bhâsa
  - b. oca' panyalè
  - c. oca' kèyas
  - d. oca' pangalem

9. Sè akaè' sareng ropa otabâ salèra, katèngal korang saè, panèka rè-cèrèna, ðâri ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - oca' kèyas
  - oca' pangalem
10. Angghighi jhârân, tamaso' ðâ' ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - oca' kèyas
  - oca' pangalem
11. Robâna celleng sedðhâ', tamaso' ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - oca' kèyas
  - oca' pangalem
12. Pangabâssâ andhâmar kaangènan, tamaso' ....
- bhâsa
  - oca' pannyale
  - oca' kèyas
  - oca' pangalem
13. Cangkèm lanðu', tamaso' ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - oca' kèyas
  - oca' pangalem
14. Sè kèngèng jhughân èsambhât parèbhâsan èngghi panèka ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - èbhârât
  - oca' pangalem
15. Akantha bhelling kaojhânan, tamaso' ðâ' ....
- bhâsa
  - oca' panyalè
  - èbhârât
  - oca' pangalem
16. Nakèr lèmas artèna ....
- akadhi takèrra rojhâk
  - akadhi nyongsang
  - akadhi emmas
  - akadhi lèmas
17. Ambâru loros artèna ....
- akadhi bhungkana bâru
  - akadhi ðâunna bâru
  - akadhi cè' lorossa
  - akadhi bettès
18. Anðâðâ mano artèna ....
- akadhi mano'
  - akadhi ðâðâna mano'
  - akadhi kennong
  - akadhi ghâltè'
19. Oca' panyalèna èlong èngghi panèka ....
- mergâng
  - gârâmbis
  - koper
  - kotol
20. Sè tamaso' ðâ' èbhârât akadhi ....
- ngembhâng nyamplong
  - ètongtong ètekket
  - perrèng malang è songay
  - mara bâjâng para' sèyang
21. Sè tamaso' ðâ' èbhârât, akadhi ....
- akantha patè' bân kocèng
  - ghellâng ghulung
  - ana' ontang-antèng
  - nyèyor ghâððhing

22. Sè tamaso' dâ' èbhârât akadhi ....
- malekko' mara tangghiling
  - ghedđhâng susu pas kasusu
  - kembhâng sèrè
  - tèndhâk tanđhuk
23. Manabi è Jhâbâ èsambhât "parikan", manabi è Madhurâ èsambhât ....
- èbhârât
  - pantun
  - sastra
  - paparèghân
24. Oca' "larik" è Madhurâ èsambhât ....
- parik
  - bhiri
  - pantun
  - paparèghân
25. Ghuru sowara đâlem paparèghân đuwâ' bhiri amonyè ....
- a-a
  - b-a
  - c-a
  - d-a
26. Ghuru sowara đâlem paparèghân empa' bhiri amonyè ....
- a-a-a-a
  - a-b-a-b
  - a-c-a-b
  - a-d-a-c
27. Đâlem paparèghân ghuru bhilânganna ta' atorán amarghâ ....
- sarombân
  - lumbra èkèjhungngaghi
  - lumbra ètotorraghi
  - lumbra sarep-karep
28. Èssèna amonyè "orèng gântheng asongodhân", bhìbhìdhâna amonyè ....
- perrèng malang è songay
  - petteng calèmodhân
  - gherring ngi'-serngighân
  - na'-kana' ngangodâdhân
29. Èssèna amonyè "bilâ kanca yâ tarètan", bhìbhìdhâna amonyè ....
- bilâ cempa yâ palotan
  - nasè' yâ palotan
  - acan bân palotan
  - akanca palotan
30. Èssèna amonyè "èmanna sè tapèsà'a, karè abit sè along polong", bhìbhìdhâna amonyè ....
- sattanangnga mon èsassa'a, èsebbhidhâ toro' lorong
  - sattanangnga mon èkombââ, èsebbhidhâ tapè burung
  - sassa'anna èkombââ, èsebbhidhâ ghir lorong
  - sassa'anna èsassa'a, èsebbhidhâ tapè burung

B. Èyatorè èssè'è tí'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

1. Sadhâjâna makhlok sè bâdâ è dhunnya panèka _____ Allah SWT.
2. Bâdâna _____ tor _____ panèka sè matombu bâdâna bhudhâjâ neng ođi'na manossa.
3. Taqwâ panèka alampa'aghi sadhâjâ _____ tor pan-saponapan sè ampon dhâddhi _____ Allah SWT.
4. Nyator ngangghuy _____ sè saè tor patot panèka tamaso' cara ngormat dâ' ka sè seppowan.
5. Ca'-oca' sambhâdhân dâlem bhâsa Madhurâ kaangghuy maalos karep sè èpađâpa'a èsambhât oca' _____ tor _____.
6. Oca' pangalem èngghi panèka oca' sè aghânđhu' maksod kaangghuy _____ angghuta bhâdhân.
7. Oca' sè aghânđhu' maksod kaangghuy panyalèyanna angghuta bhâdhân èngghi panèka _____.
8. _____ kèngèng jhughân èsambhât samè sareng parèbhâsan.
9. Oca' èbhârât panèka kaangghuy ngompama'aghi sèttong bhârâng, _____ tor laenna akadhi sèttong bhârâng _____ otabâ _____.
10. È dâlem èbhârât cap-ocabhân pangalem mongghu dâ' angghuta bhâdhân kalabân ter-ater sè ètandhukkaghi, èsambhât ollè ter-ater _____.
11. Èbhârât sè artèna èyatorraghi dâ' ka orèng sè alako nangèng tađâ' hasèlla, èngghi panèka _____.
12. Neng Jhâbâ _____ èsambhât "parikan" manabi è Madhurâ èsambhât _____.
13. È dâlem paparèghân panèka jhughân aghânđhu' _____ sareng _____.
14. Oca' _____ artèèpon "larik" otabâ _____.
15. Oca' "ghâris", neng è Madhurâ èsambhât _____ otabâ _____.

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'dinto kalabân jhârna'!

1. Aponapa manossa ma' èsambhât makhlok samporna?

---

2. Aghândhu' ponapa'an bisaos bhudhâjâ ka'dinto?

---

3. Ponapa sè èsambhât sareng oca' pangalem?

---

4. Ponapa sè èsambhât oca' panyalè?

---

5. Rè-cèrèna oca' pangalem ponapa'an saos?

---

6. Sebhuttaghi rè-cèrèna oca' panyalè!

---

7. Ponapa sè èsambhât èbhârât?

---

8. Ponapa sè èmaksod sareng èbhârât sè amonyè "mara ketthang mèghâ' bâlâng"?

---

9. Ponapa sè èmaksod sareng paparèghân?

---

10. Ghuru sowara è dâlem paparèghân panèka bibâs amarghâ ponapa!

D. Pakon Èyatorè abhâḍhi okara ḍâri ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Èyatorè jhuḍhuwaghi ca'-oca' è bâbâ panèka kalabân aparèngngè tanḍhâ pana!

a. Oca' pangalem

C A , - O C A , N A	Bulu Kèjhâ'na	Morka'	P A N G A L E M M A
	Tombeddhâ	Lemma' Manès	
	Oca'na	Malè' Katopa'	
	Matana	Nyekkar Tanjhung	
	Obu'na	Nellor Mano'	

b. Oca' panyalè

C A , - O C A , N A	Soko	Lo'la'	P A N Y A L È N A
	Lengngen	Cangkèm Lanḍu'	
	Cangkèm	Pèthok	
	Cacana	Tengnga Oḍâng	
	Tengnga	Ḍhingkol	

2. Èyatorè abhâḍhi okara ḍâri oca' pangalem è bâbâ panèka!

a. Nèmbhângan

---

b. Ampoḍhâk nyongsang

---

c. Anglala' nèngghâ'

---

3. Èyatorè abhâḍhi okara ḍâri oca' panyalè è bâbâ panèka!

a. Cangkèm lanḍu'

---

b. Mergâng

---

c. Ḍâng-gâlinḍângan

---

4. Èyatorè abhâḍhi okara ḍâri oca' èbhârât è bâbâ paneka!

a. Akantha bhelling kaojhânan

---

b. Mara ketthang mèghâ' bâlâng

---

5. Èyatorè terrossaghi paparèghân è bâbâ panèka!

a. Bhibhidhân : Bilâ cempa yâ palotan,

Èssèna : _____

b. Bhibhidhân : _____

Èssè : Orèng gântheng asongodhân.

- c. Bhibhidhân : Ka ghunong nyarè temmo,
Nemmo bista tèra' arè.

Èssè : _____

E. Èyatorè abhâḍhi ghâlimpo' sè bânnya'na angghuta 5 orèng!

1. Èyatorè rembhâk sakanca'an ponapa artèna oca' èbhârât è bâbâ panèka!
  - a. Aèng èpeddhâng ta' apèsa
  - b. Mara bulân kasèyangan
  - c. Akantha kocèng bân patè'
2. Èyatorè sarè sakanca'an oca' èbhârât lèma bigghi'!
3. Èyatorè oca' èbhârât (soal nomer 2) ghâpanèka bhâḍhiyaghi okarana!
4. Èyatorè les-bâlessân sakanca'an, abhâḍhi paparèghân ḍu bhiri sè bânnya'na lèma bigghi'!
5. Èyatorè les-bâlessân sakanca'an, abhâḍhi paparèghân empa' bhiri sè bânnya'na lèma bigghi'!

Sejarah Peradaban Indonesia

Kompetensi Dasar

- 3.7 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi teks cerita topèng dhâlâng.
4.7 Menceritakan kembali cerita topèng dhâlâng secara tulis dan lisan.

Rèngkessan

Topèng Dhâlâng

Sala sèttong bujuttèpon bhudhâjâ bhângsa Indonesia èngghi panèka bâḍâna kasennèyan. Neng Madhurâ sala sèttongnga kasennèyan èngghi panèka topèng dhâlâng. Kasennèyan panèka èkabidhi ḍâri ghi' jhâman rato kantos samangkèn.

Topèng dhâlâng èngghi panèka seni tatèngghun sè aghuna'aghi carèta ḍâri India, èngghi panèka Ramayana tor Mahabharata. Carèta ghâpanèka èkanḍhâ'aghi sareng dhâlâng tor èlampa'aghi sareng panjhâk (bânnè bâjâng kolè') sè ngangghuy topong. Sadhâjâna panjhâk sè dhâddhi panglako (*tokoh/aktor*) ghâpanèka aghuli noro'è ca'-oca' sè ètotorraghi sareng dhâlâng, kajhâbâ sè dhâddhi Semar. Panjhâk sè dhâddhi Semar ngoca' dhibi' ponapa sè terro ècatorraghiyâ tor akor sareng lalampa'an carèta. Sabâb topong sè èyangghuy Semar bhidhâ sareng topong sè èyangghuy sareng panjhâk salaenna Semar. Topongnga Semar ka'ḍinto ta' atopo kantos cangkèm. Dhinèng panjhâk salaenna Semar atopo kantos cangkèm, mèlana ta' bisa acaca.

Mètorot carètaèpon, topèng dhâlâng ècèpta sareng Aryo Mènak Sanoyo sè ajhumenneng rato è Karaton Jhambhuringèn, Proppo, Mekkasân, korang langkong neng abad sè kapèng 15. Kasennèyan topèng dhâlâng ghâpanèka sajân jhurbhu neng Karaton Jhambhuringèn nalèka karaton ghâpanèka èseppowè sareng rato sè ajhâjhuluk Pangèran Suhra. Salèrana cè' lèburrà

ḍâ' topèng dhâlâng kantos bâḍâ panglako (*penokohan*) sè èkatrèsnaè. Panglako ghâpanèka èngghi ka'ḍinto Bolodèwo sè ajhumenneng rato neng karaton Manduro. Sakèng trèsnana, tokoh Bolodèwo panèka èbhâḍhiyaghi topong (topèng) sè èbârnai potè tor maso' ḍâ' ghâlímpo'na bhâlâ Panḍhâbâ. Neng è carètana topèng dhâlâng, Bolodèwo panèka bânnè rato Manduro, nangèng rato Maduro (Madhurâ). Hal ka'ḍinto sè andhâḍhiyaghi bhidhâna sareng carèta Mahabarata sè bâḍâ è Jhâbâ.

Topèng dhâlâng ḍâpa' ka Jhâbâ amarghâ bâḍâ dhâlâng ḍâri polo Madhurâ sè alako kasennèyan panèka ka ka'ḍissa kantos neptep è Jhâbâ. Asmaèpon dhâlâng ghâpanèka èngghi ka'ḍinto pa' Kertè. Amarghâ asmaèpon dhâlângnga ghâpanèka Kertè, mèlana kasennèyan topèng dhâlâng ghâpanèka pas aobâ nyama dhâddhi topèng kertè.

Unsur Intrinsik Topèng ḍhâlâng

Neng è carètaèpon topèng dhâlâng panèka biyâsana aèssè; 1) mamolan, 2) jhejjherrân, 3) kapottrèn, 4) paghellârân, 5) perrang gâgâl, 6) goro-goro, 7) perrang kembhâng, 8) kepandhitan, 9) perrang pongkasan, tor 10) panotop. Carèta topèng dhâlâng èkabidhi sareng mamolan, èngghi panèka jhâjhârbâ'ân akadhi kennengan, kabâḍâ'an, bâkto, panglako, tor carèta sè bhâḍhi kalampan.

Èterrossaghi sareng *jhejjherrân*, èngghi panèka aèssè lalampa'an carèta neng mandhâpa karaton sè ka'ḍimma panglakona ampon paḍâ sèghek asèbhâ. Saamponna ghâpanèka carèta èterrossaghi ḍâ' *kapottrèn*, èngghi panèka lalampa'an para pottrè otabâ sellèr sè bâḍâ è kapottrèn. Salastarèna kapottrèn, èterrossaghi sareng *paghellârân*, èngghi panèka akompolla para prajurit karaton. Saamponna ghâpanèka èterrossaghi sareng *perrang gagal*, èngghi panèka tombuna pokpara antarana ksatria sareng bhuta, nangèng ta' kantos acampo. Salastarèna ḍâri ghâpanèka pas èterrossaghi sareng *lakon goro-goro*, èngghi panèka carèta con-locon otabâ palèngghirân sè malèpor. Lampaèpon carèta ètanḍhâi bâḍâna panglako Semar, Petru', Garèng, sareng Bagong. Carèta èterrossaghi sareng *perrang kembhâng*, èngghi panèka bâḍâna perrang antarana ksatria sareng bhuta. Biyâsana bhuta ka'ḍinto kantos tèbhâs. Salastarèna ghâpanèka maso' ḍâ' *kapandhitan*, èngghi panèka carètana patapa'an. Lastarè ḍâri pasotapa'an ghâpanèka èterrossaghi sareng bâḍâna *perrang pongkasan*, èngghi panèka perrang antarana bhâlâ karabhâ sè akaè' sareng pokpara. Biyâsana bhâlâ karabhâ sè beccè' panèka sè menang. Saamponna ghâpanèka lakon èpongkasè sareng *panotop*, èngghi panèka pokeddhâ carèta sè ètegghepsi polè sareng dhâlâng. Aèssè pan-saponapan bâbulângan sè kèngèng èpetthèk ḍâri carèta sè ampon kalampan.

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

- Moljâna bhângsa Indonesia amarghâ soghi ka ....
  - obângnga
  - sapèḍa motor
  - bhuḍhâjâ
  - jhuko'
- Topèng dhâlâng panèka kasennèyan ḍâri ....
  - Jhâbâ
  - Madhurâ
  - Bhâli
  - Malaju
- Bâḍâna topèng dhâlâng, èkabidhi ....
  - jhâman modern
  - jhâman ḍhimèn
  - jhâman rato
  - jhâman orèng seppo
- Topèng dhâlâng panèka tamaso' ḍâ' ....
  - sennè sastra
  - sennè musik
  - sennè kèjhung
  - sennè tatèngghun
- Carètana topèng dhâlâng èkanḍhâ'aghi sareng ....
  - panjhâk
  - orèng sè nèngghu
  - ḍhâlâng
  - orèng India
- Panjhâk sè bâḍâ è topèng dhâlâng ngangghuy ....
  - topong
  - calana
  - rasoghân
  - sampèr
- Bhidhâna topongnga Semar sareng sè laèn, èngghi panèka ....
  - taḍâ' bhidhâna
  - lebbi rajâ
  - lebbi loco
  - notoppè cangkèm
- Mènorot carètana, topèng dhâlâng ècèpta sareng ....
  - Pangèran Suhra
  - Aryo Mènak Senoyo
  - Karaton Jhâmbhuringèn
  - Rato Mekkasân
- Topèng dhâlâng ècèpta korang langkong ....
  - abad 15
  - abad 14
  - abad 13
  - abad 12

10. Topèng dhâlâng sajân jhurbhu nalèka è jhâmanna ....
- Pangèran Suhra
  - Karaton Jhâmbhuringèn
  - Aryo Mènak Sanoyo
  - Rato Mekkasân
11. Panglako sè èkatrèsnaè sareng Pangèran Suhra, èngghi panèka ....
- Panḍhâbâ
  - Kurawa
  - Bolodèwo
  - Brontosèno
12. Asmaèpon dhâlâng topèng dhâlâng ḍâri Madhurâ sè neptep è Jhâbâ, èngghi panèka ....
- Pangèran Suhra
  - Aryo Mènak Sanoyo
  - Bolodèwo
  - Kertè
13. Topèng dhâlâng è Jhâbâ, èsambhât ....
- topèng kertè
  - topèng topong
  - wayang topèng
  - topèng brontosèno
14. Unsur sè bâḍâ è ḍâlem carètana topèng dhâlâng, èngghi panèka ....
- Unsur ekstrinsik
  - Unsur intrinsik
  - Bâbulângan
  - Anglèpor
15. Carètaèpon topèng dhâlâng èkabidhi sareng ponapa ....
- mamolan
  - jhejjherrân
  - perrang kembhâng
  - perrang pongkasan
16. Carèta con-locon otabâ palèngghirân neng topèng dhâlâng panèka neng lakon ....
- mamolan
  - jhejjherrân
  - goro-goro
  - panotop
17. Carèta sè ètanḍhâi bâḍâna panglako Semar, Petru', Gareng, sareng Bagong panèka neng lakon ....
- mamolan
  - jhejjherrân
  - goro-goro
  - panotop

Soal kapèng 18-30, maghut ḍâ' sempalan carèta bâjâng è bâbâ panèka. Mèlana, ngèrèng maos patètè!

Bhâbhâd Alas Ngamarta

Dhâlâng : Karaton Ngastinapura sè aman, tentrem, tor ma'mor samangkèn bâḍâ ḍâlem kabâḍâ'an malarat. Kabâḍâ'ân panèka èsabâbbaghi sareng sèttong kadhâddhiyân sè andhâddhiyaghi Prabu Destarata ta' aora', ta' kèngèng apa-

ponapa. Kadhâddhiyân panèka èkabidhi sajhegghâ Pandhâbâ ajhumenneng rato neng Karaton Ngastinapura. Dhinèng nalèka bâkto ampon para' sè èwisuda'a, bâdâ kabhâr ta' saè. Mènorot kabhâr ghâpanèka, rèng-orèng mangghi'î bâdâna mayyit enem bigghi'. Mayyit ghâpanèka mayyitta Pandhâbâ sareng èbhuna Dewi Kunti. Kabâdâ'ân panèka sè andhâddhiyaghi Prabu Dèstoroto awisudâ Kurapati mènangka jhumenneng rato Ngastinapura aghântè Pandhâbâ. Saamponna dâri ghâpanèka, bâdâ kabhâr polè jhâ' Pandhâbâ panèka ghi' bâdâ tor ghi' ođi'. Mèla dâri ghâpanèka, Prabu Dèstoroto makompol para pongghâbâna dâlem sèmo aghung.

Prabu Dèstoroto : Sèngko' satèya posang mèlana sèngko' ngèding kabhâr jhâ' para Pandhâbâ rèya ghi' ođi'. Satèya èkapolong bi' Begawan Abiyoso. Mara Paman Sengkuni kadhaponapa mènorot pamangghina panjennengnan?

Sengkuni : Mènorot abdhina, Pandhâbâ panèka parèngngè sèttong tana sè legghâna samè sareng Karaton Ngastinapura.

Prabu Dèstoroto : Èka'dimma dâera sè lèbârrâ padâ sareng legghâna Karaton Ngastinapura, Paman?

Sengkuni : Bâdâ, Prabu. Èngghi panèka Alas Ngamarta. Alas ghâpanèka kèngèng èbhâdhi ghântèna Karaton Ngastinapura mongghu dâ' Pandhâbâ.

Dhâlâng : Brontosèno jhujhuk rabu dâ' parsèmowan aghung ghâpanèka. Salèrana noro' asèbhâ. Brontosèno jhughân ampon mèreng ponapa sè èyatorraghi sareng Sengkuni.

Brontosèno : Sèngko' ngatorraghi songkem pangabhâktè, Kanjeng Obâ'.

Prabu Dèstoroto : Iyâ, cong. Pangabhâktèna bâ'na katampan bân sèngko'. Bârâmma kabhârrâ bâ'na?

Brontosèno : Obâ' Dèstoroto. Tarètan sèngko', iyâ arèya Pandhâbâ bân kanjeng èbhu Dèwi Kuntinalibroto jhughân dâlem kabâdâ'an salamet, dâlem kabâdâ'ân sèhat. Mèla sèngko' ètèta kaangghuy mangghi'è kanjèng obâ' è Karaton Ngastinopuro dîna'.

Prabu Dèstoroto : Bâdâ gâthè apa kantos dhibi'na arèya asèbhâ dâ' ka sèngko'? Mara èngghâllaghi dâ' ka sèngko', Brontosèno.

- Brontosèno : Kanjeng Obâ', Dèstoroto. Sèngko' ngèḍing kabhâr alè' Kuropati ella èwisudâ jhumenneng rato è Karaton Ngastinopuro, mèla sèngko' èkabhârrâghi matè, bân sèngko' satèya mènta'a jhânjhina dhibi'na, iyâ arèya kaangghuy maghi Naghârâ Ngastinopuro ḍâ' ka sèngko'.
- Prabu Dèstoroto : Ḍu, tang ana' Brontosèno. Lakar bhender sèngko' sè bhâkal masra'aghi Karaton Ngastinopuro ḍâ' ka dhibi'na. Nangèng Brontosèno, asabâb dhibi'na ella ngartè dhibi' jhâ' sèngko' yâ ella ta' abâs. Mèla sèngko'coma ngèḍing kabhâr, jhâ' tang na'-ana' Pandhâbâ ella taobbhâr bâḍâ neng è balai sè Golo-Golo. Mèla Brontosèno, ta' ènjâ' polè Karaton Ngastino rèya èpasra'aghi ḍâ' tang ana' Kuropati.
- Brontosèno : Dèstoroto, pas bârâmma sèngko' ta' bhâkal ollè Naghârâ Ngastino? Mèla sèngko' ella ètèta bân tang tan-tarètan kabbhi bhâlâ Pandhâbâ. Iyâ arèya kaangghuy mènta naghârâ, mèla bârâmma mara èngghâl atorraghi ḍâ' ka sèngko'?
- Prabu Dèstoroto : Brontosèno, jhânjhina sèngko' iyâ ella jhânjhi. Nangèng parjhughâna asabâb parsasat copa ella ta' kennèng jhilât polè. Tang ana' Kuropati ella èwisudâ ajhumenneng rato è Karaton Ngastinopuro, mèla sèngko' nyo'ona lèllana dhibi'en bân satarètan, iyâ arèya dhibi'na èghântè'anna bân sèngko' bhâbâ kakobâssa'an iyâ sè lèbârâ paḍâ bân Karaton Ngastinopuro. Mara bârâmma, Brontosèno?
- Brontosèno : Kanjèng Obâ' Dèstoroto, kalamon bâriyâ apa, bhâbâ ḍimma, ḍâera ḍimma, mara èngghâl atorraghi ḍâ' ka sèngko'. Asabâb kalamon sèngko' ta' atoro' ka ḍhâbuna orèng sèppo, atoro'a sapa polè? Jhâ' tang rama Panḍudèwanoto ella nyowarghâ. Mèla mara èngghâl atorraghi ḍâ' ka sèngko', bhâbâ ḍimma sè bhâkal èbâghiyâ ḍâ' ka sèngko'?
- Prabu Dèstoroto : Brontosèno, tana sè lèbârâ paḍâ kalabân Ngastinopuro iyâ arèya coma salagghi' arobâ alas. Mèla bârâmma kalamon dhibi'en arèya èbèrri' alas kalabân sèngko', Brontosèno?
- Brontosèno : Kanjèng Obâ' Dèstoroto, kalamon salagghi' arobâ alas, bhâkal èbhâbhâd alassa kalabân sèngko'.

Totok lekkassa carèta, Brontosèno jhujhuk mangkat nojjhu dâ' Alas Ngamarto. Alas ghâpanèka èbhâbhâd sareng Brontosèno kadhîbî'ân nyopprè kèngèng èyengghunnè sareng tan-tarètanna Pandhâbâ. Nangèng è dâlem abhâbhâd alas ghâpanèka bânnya' cobhâ. Èkabidhi èngèt-tengngèt sareng jhin-ejjhin sè bâdâ neng è alas ghâpanèka kantos kađâtengngan pottrè bhuta èngghi panèka sè anyama Dewi Arimbi dâri Karaton Pringgondani.

Brontosèno kala è dâlem paperrangan sareng jhin Alas Ngamarto. Nalèka salèrana songkan ta' andi' ora', Dewi Arimbi rabu. Pottrè dâri Karaton Pringgondani panèka cè' tarèsnana ka Brontosèno, nangèng Brontosèno ta' poron asabâb aparabhâ'ân bhuta. Dewi Arimbi terros noro' buntè' Brontosèno, kantos apangghi sareng kanjeng èbhu Dewi Kuntinalibroto.

Dewi Kuntinalibroto cè' nèsserra ka Dewi Arimbi, mèlana Dewi Arimbi panèka pas èyobâ bujuddhâ dhâddhi pottrè sè aparabhâ'ân cè' raddhinna. Dhinèng salèrana Dewi Arimbi ampon raddhin, Brontosèno lajhu poron, kantos èkaraji.

Samangkèn Pandhâbâ ampon dâpa' ka Alas Ngamarto. Para Pandhâbâ aperrang sareng jhin-ejjhin sè bâdâ neng alas ghâpanèka. Jhin Alas Ngamarto ngako kala, nangèng nyo'on bellâs ka Pandhâbâ nyopprè kèngènga nongghâl sajiwo sareng Pandhâbâ. Masèttong raghâ sareng Pandhâbâ. Pandhâbâ ngèstowaghi, mèlana pas asmana para Pandhâbâ aobâ ngangghuy asma-sama dâri para jhin Alas Ngamarto.

Sumber: wayang.files.wordpress.com

(Angghidhân: A. Hamzah Fansuri Basar)

18. Sè èwisudâ mènangka jhumenneng rato neng Ngastinapura ....
  - a. Brontosèno
  - b. Dèstoroto
  - c. Sengkuni
  - d. Kuropati
19. Mayyit sè bânnya'na enem bigghi' neng lakon ghâpanèka èngghi panèka ....
  - a. Pandhâbâ
  - b. Pandhâbâ sareng Dewi Kunti
  - c. Dewi Kunti
  - d. orèng Ngastinopuro
20. Sè aparèng pamangghi jhâ' Alas Ngamarta pakon èparèngngaghi ka Pandhâbâ èngghi panèka ....
  - a. Sengkuni
  - b. Prabu Dèstoroto
  - c. Kuropati
  - d. Brontosèno
21. Sè abhâbhâd Alas Ngamarta, èngghi panèka ....
  - a. Dewi Kunti
  - b. orèng Ngastinopuro
  - c. Sengkuni
  - d. Brontosèno

- a. Sengkuni
b. Prabu Dèstoroto
c. Kuropati
d. Brontosèno
22. Sè jhujhuk rabu asèbhâ neng parsèmowan, èngghi panèka ....
a. Sengkuni
b. Prabu Dèstoroto
c. Kuropati
d. Brontosèno
23. Brontosèno ètèta sareng tan-tarètanna kaanghuy ....
a. mènta Naghara Ngastinapura
b. mangghi'í Prabu Dèstoroto
c. abhâbhâd Alas Ngamarta
d. ngèrèng parsèmowan
24. Bhâbâ sè bhâkal èghântèyaghi sareng Prabu Dèstoroto ka Panḍhâbâ èngghi panèka ....
a. Alas Ngamarta
b. Naghara Ngastinapura
c. taḍâ' ghântèna
d. Alas Ngastinapura
25. Bâbinè' sè cè' trèsnana ka Brontosèno èngghi panèka ....
a. Dewi Kuntinalibroto
b. Dewi Arimbi
c. Kuropati
d. Prabu Dèstoroto
26. Nyamana karatonna Dewi Arimbi èngghi panèka ....
a. Alas Ngamarta
b. Karaton Ngastinapura
c. Karaton Pringgondani
d. Karaton Ngamarta
27. Sè ngobâ bujuddhâ Dewi Arimbi dhâddhi raddhin èngghi panèka ....
a. Dewi Kuntinalibroto
b. Prabu Arimba
c. Brontosèno
d. Jhin Alas Ngamarta
28. Dewi Kuntinalibroto ma' ngobâ bujuddhâ Dewi Arimbi amarghâ ....
a. nèser
b. terro amantowa
c. dhuli mangghi jhuḍhu
d. beccè'
29. Sè nambhâi Brontosèno nalèka songkan amarghâ kala perrang èngghi panèka ....
a. Dewi Kuntinalibroto
b. Prabu Arimba
c. Semar
d. Dewi Arimbi
30. Asmaèpon Panḍhâbâ aobâ amarghâ ....
a. terro salameddhâ
c. tako' ka jhin
b. nongghâl sajiwo
d. pangaterrona dhibi'

B.

Èyatorè èssè'è tí'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

1. Bhângsa Indonesia tamaso' dâ' sala sèttong _____ è dhunnya.
2. Kasennèyan mènangka bhârâng sè bâdâ è dâlemma _____
aghândhu' pan-saponapan _____ mongghu sadhâjâ ana' potò.
3. Kasennèyan topèng dhâlâng bânne' pèra' dhâddhi tatèngghun sè _____
nangèng jhughân bânnya' _____ sè kèngèng èpetthèk.
4. Topèng dhâlâng èngghi panèka sennè tatèngghun sè aghuna'aghi carèta dâri _____
èngghi panèka _____ tor _____.
5. Carètaèpon topèng dhâlâng ghâpanèka èkandhâ'aghi sareng _____
tor èlampa'aghi sareng _____.
6. Panjhâk ghâpanèka aghuli noro'è ca'-oca' sè ètotorraghi sareng _____
kajhâbâ sè dhâddhi _____.
7. _____ Semar ka'dinto ta' atopo kantos cangkèm, dhinèng panjhâk
salaènna Semar _____ kantos cangkèm.
8. Panglako sè èkatrèsnaè sareng Pangèran Suhra ghâpanèka èngghi ka'dinto
_____ sè ajhumenneng rato neng _____.
9. Amarghâ asmaèpon dhâlângnga ghâpanèka _____ mèlana kasennèyan
topèng dhâlâng ghâpanèka pas aobâ nyama dhâddhi topèng _____.
10. Jhejjherrân èngghi panèka lalampa'an carèta neng _____ sè
ka'dimma panglakona ampon pađâ sèghek _____.
11. _____ èngghi panèka tombuna pokpara antarana ksatria sareng
_____ nangèng ta' kantos acampo.
12. Lakon _____ èngghi panèka carèta con-locon otabâ
_____ sè malèpor orèng sè nèngghu.
13. _____ èngghi panèka sè ètèta sareng _____
kaangghuy mènta Naghara Ngastinapura.

14. Brontosèno èparèngngè bhâbâ sè anyama _____ mènangka ghântèna dâri Karaton _____.
15. Dewi Arimbi panèka bâbinè' sè abujud _____ nangèng èyobâ bujuddhâ sareng _____ kantos dhâddhi raddhin.

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân jhârna'!

1. Sebbhuttaghi sapolo bigghi' pan-saponapan bhângsa sè bâḍâ neng Indonesia!
 _____
 _____
2. Amarghâ ponapa ma' kasennèyan panèka ghi' parlo èjâgâ, èpèyara tor èpajhurbhu?
 _____
 _____
3. Sebbhuttaghi cem-macemma carèta sempalan sè bâḍâ è topèng dhâlâng!
 _____
 _____
4. Ponapa bhidhâna carètana Mahabarata sè bâḍâ è topèng dhâlâng Madhurâ sareng neng Jhâbâ?
 _____
 _____
5. Aponapa ma' Prabu Ḍèstoroto ta' poron aparèng Naghâra Ngastinapura ka Panḍhâbâ?
 _____
 _____
6. Sebbhuttaghi *unsur-unsur intrinsik* sè bâḍâ è topèng dhâlâng!
 _____
 _____
7. Jhârbâ'aghi ponapa sè èmaksod sareng lakon kapottrèn ḍâlem *unsur intrinsik* topèng dhâlâng!
 _____
 _____

8. Jhârbâ'aghi ponapa sè èmaksod sareng lakon kepanḍhitan ḍâlem *unsur intrinsik* topèng dhâlâng!

---

9. Sebbhuttaghi bâbulângan beccè' (*pesan moral*) sè bâḍâ neng è carèta Bhâbhâd Alas Ngamarta?

---

10. Amarghâ ponapa ma' Panḍhâbâ aobâ nyama?

D. Èyatorè abhâḍhi ghâlimpo' sè bânya'na angghuta 5 orèng!

- Èyatorè maos carèta "Bhâbhâd Alas Ngamarta" è attas kalabân tanḍhâ bâca sè lerres, *artikulasi* tor *intonasi* sè saè! Tètènè saghâlimpo'an!
- Bâḍâ se dhâddhi dhâlâng, bâḍâ sè dhâddhi Prabu Ḍèstoroto, Sengkuni, Brontosèno, Dewi Arimbi!
- Bâng-sèbângnga angghuta ghâlimpo' paḍâ maos tor paḍâ nètènè!
- Salastarèna nètènè carana kancana maos carèta topèng dhâlâng, èyatorè ollè'è (*menilai*) kadhiponapa hasèlla!
- Ollè'è kalabân ngèssè'è *format penilaian* è bâbâ panèka!

No.	Nyama	Carèta	Ollèna			Cateddhân
			Korang	Cokop	Saè	

6. Hasèl ðâri ngollè'è ghâpanèka atorraghi ðâ' bapa'/ èbhu ghuruna!
7. Angghuta ghâlimpo' sè palèng saè pamacana tor palèng tèngghi ollèna, èyatorè nyarèta'aghi polè carèta "Bhâbhâd Alas Ngamarta" è aḍâ'na kellas!

E. Èyatorè bhâḍhi sempalanna carèta topèng dhâlâng saghâlimpo'an!

1. Èyatorè rembhâk sakanca'an ðâlem ghâlimpo'na bâng-sèbâng kaangghuy nyarè sempalanna carèta topèng dhâlâng!
2. Amoskèl ka bapa'/ èbhu è compo'na carèta sempalan topèng dhâlâng ghâpanèka!
3. Èyatorè serrat carèta ghâpanèka neng bukuna bâng-sèbâng!
4. Maos saghâlimpo'an carèta ghapanèka!
5. Bâng-sèbângnga angghuta ghâlimpo' mèlè panglakona bi'-dhibi' sè èmaosa!
6. Mènggu ðâteng maos carèta ghâpanèka è aḍâ'na kelas!

Akrab dengan Lingkungan

Kompetensi Dasar

- 3.8 Mengenal, memahami, dan mengidentifikasi pasangan aksara jawa/ *carakan Madhurâ* sesuai dengan kaidah.
- 4.8 Menulis dan membaca teks sederhana beraksara Jawa/ *carakan Madhurâ* yang menggunakan pasangan.

Rèngkessan

Pasangan neng Carakan Madhurâ

Pasangan neng Carakan Madhurâ èbâgi tello' pantha, akadhi: dhâmpèngan, ghântongan, tompang tènḍi.

- Dhâmpèngan, ètolès èèrèng/ ajhâjhâr. Bâḍâ tello' aksara, èngghi panèka:
  - Dhâmpènganna /a/ = ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧᮊᮧ = *pas asa*
  - Dhâmpènganna /pa/ = ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧᮊᮧ = *pappa*
  - Dhâmpènganna /sa/ ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧᮊᮧ = *sassa*
- Ghântongan, ètolès aghântong è bâbâna aksara tor acammpo sareng sokona aksara sè bâḍâ è attassa. Macem sareng bujuddhâ bâḍâ tello', akadhi:
  - Ghântonganna /na/ = ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧᮊᮧ = *èmanna*
  - Ghântonganna /wa/ = ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧ = *swara*
  - Ghântonganna /nya/ = ᮊᮧ = ... ᮊᮧ, contona: ᮊᮧᮊᮧᮊᮧ = *mènnya'*
- Pasangan tompang tènḍi, ètolès apèsa sareng aksara sè bâḍâ è attassa tor ta' ollè asoson tello'. Macem tor bhângonna bâḍâ 14 bigghi', akadhi:

a) ca = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

b) ra/râ = 𑌃𑌃 𑌃𑌃

c) ka = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

d) dâ/dhâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

e) ta = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

f) la/lâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

g) tha = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

h) jâ/jhâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

i) ya/yâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

j) ma = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

k) gâ/ghâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

l) bâ/bhâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

m) đâ/đhâ = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

n) nga = 𑌕𑌃 𑌃𑌃

To-conto akadhi:

a. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *cacca*

b. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *gherrâ*

c. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *đâkka*

d. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *morèddhâ*

e. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *soratta*

f. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *kolla*

g. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *kottha*

h. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *majjhâ*

i. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *tapayya*

j. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *ajâmma*

k. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *agghâ*

l. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃𑌃 : *totobbhâ*

m. 𑌕𑌃𑌃𑌃 : *bâđđhâ*

n. 𑌕𑌃𑌃𑌃𑌃 : *Sarongnga*

(Ètokèl đâri Buletin Pakem Maddhu No. 42 Th XI Mei 2015,
angghidhân H.M. Dradjid, B.A. sareng Buku *Sekar Asrè* 5, 2016)

A. Èyatorè jâwâb pètanya-pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân pèlèyan sè palèng lerres!

Soal kapèng 1-3, maghut teks è bâbâ panèka. Èyatorè maos patètè!

Manossa panèka makhlok sosial. Artèna ta' bisa oḍi' kadhibi'ân, pasthè bhuto bhântowanna orèng laèn. Mèla ḍâri ghâpanèka dhâddhi manossa ngèrèng paḍâ ngormat. Sampèyan sadhâjâ ta' kèra mampo nekkane tarèka manabi taḍâ' orèng laèn. Manossa kodhu ghutong rojhung nyopprè tekka hajhât, kong-langkong hajhâddhâ sasarenggan.

Manabi kita terro sakobengnga kampongnga kita assrè, sadhâjâna kodhu areng-sareng nanem ka'-bhungka'an. Terro ta' bânjirrà, kodhu ghutong rojhung abhersèyan lèkè. Kita kodhu ajâgâ lingkungan, ta' ollè bâḍâ sè mowang bu-rombu sarombânan.

1. Artèna makhlok sosial panèka ....
  - a. bhuto bhântowanna orèng laèn
  - b. oḍi' kadhibi'ân
  - c. ca'-kanca'an
  - d. along-polong
2. Nyopprè tekka hajhât, manossa kodhu ....
  - a. ngormat orèng laèn
  - b. ghutong rojhung
  - c. abhersèyan lèkè
  - d. namen ka'-bhungka'an
3. Manossa ta' mampo oḍi' kadhibi'ân amarghâ ....
  - a. tako'an
  - b. makhlok sosial
  - c. taḍâ' sè abhânto
  - d. bhuto kanca
4. Bânnya'na ḍhâmpèngan bâḍâ ....
  - a. sèttong
  - b. ḍuwâ'
  - c. tello'
  - d. empa'

5. Aksara dhâmpèngan bâḍâ saponapa ....
- ḍuwâ'
  - tello'
  - empa'
  - lèma'
6. Aksara ghântongan bâḍâ saponapa ....
- ḍuwâ'
  - tello'
  - empa'
  - lèma'
7. Bânnya'na tompang tènḍi, bâḍâ ....
- 10 bigghi'
  - 11 bigghi'
  - 12 bigghi'
  - 14 bigghi'
8. Bhângonna pasangan /pa/ èngghi panèka ....
- ... 𑒧
  - ... 𑒦
  - ... 𑒢
  - ... 𑒣
9. Bhângonna dhâmpèngan /sa/ èngghi panèka ...
- ... 𑒧
  - ... 𑒦
  - ... 𑒢
  - ... 𑒣
10. Bhângonna pasangan /wa/, èngghi panèka ....
- ... 𑒦
  - ... 𑒢
  - ... 𑒣
  - ... 𑒧
10. Bhângonna pasangan /na/, èngghi panèka ...
- ... 𑒦
  - ... 𑒧
  - ... 𑒢
  - ... 𑒣
11. Bhângonna ghântongan /nya/ èngghi panèka ...
- ... 𑒧
  - ... 𑒢
  - ... 𑒦
  - ... 𑒣
12. Bhângonna pasangan /dâ/dhâ /, èngghi panèka ...
- ... 𑒦
  - ... 𑒧
  - ... 𑒢
  - ... 𑒣

14. Bhângonna pasangan /ra/râ/, èngghi panèka ....

- a.
- b.
- c.
- d.

15. Bhângonna tompang tènḍina /nga/ èngghi panèka...

- a.
- b.
- c.
- d.

B. Èyatorè èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka sopajâ jhângkep kalabân ca'-oca' sè lerres!

a. Dhâmpènganna \ sareng akadhi :

_____ \ _____ \ _____

b. Ghântonganna \ sareng akadhi :

_____ \ _____ \ _____

c. Tompang tènḍina \ sareng akadhi:

_____ \ _____ \ _____

d. \ sareng pasanganna ponapa?

_____ \ _____ \ _____

e. \ sareng pasanganna ponapa?

_____ \ _____ \ _____

C. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ ka'ḍinto kalabân jhârna'!

1. Macemma ghântongan akadhi:

_____
_____

2. Jhârbâ'aghi carana nolès dhâmpèngan!

_____
_____

3. Jhârbâ'aghi carana nolès ghântongan!

---

4. Jhârbâ'aghi carana nolès tompang tènḍi!

---

5. Bâḍâ saponapa bigghi' macemma tompang tènḍi? Sebbhuttaghi!

D. Èyatorè salèn ka èjhâ'ân latèn Madhurâ!

a. ḡḡḡḡḡḡ : _____

b. ḡḡḡḡ : _____

c. ḡḡḡ : _____

d. ḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡḡ : _____

e. ḡḡḡ ḡḡḡ : _____

E. Èyatorè salèn ka carakan Madhurâ!

1. Mon èlang : _____

2. Kennong : _____

3. Maḍḍhâ : _____

4. Totobbhâ : _____

5. Sarongnga : _____